

ESTLAND

fritt och ockuperat

Av Arvo Horm

TIDENS FÖRLAG

Pris 2:—

ARBETARKLASSENS SOCIALA FÖRHÅLLANDEN UNDER ESTLANDS SJÄLVSTÄNDIGHETSTID

Estland vann sin självständighet i slutet av förra världskriget i den ryska revolutionens virvlar. Tack vare den grundliga jordreformen och den radikalt demokratiska konstitutionen lades den unga republiken också i socialpolitiskt hänseende på fasta grundvalar. Den estniska republiken gestaltade sig ovanligt homogen i avseende på sin sociala struktur — här fanns det nästan inga "rika människor" i västeuropeisk betydelse. Därför voro klasskillnaderna i Estland så små, att man utan fruktan för överdrift kan säga: säkert finns det inte i världen någon annan stat på europeisk kulturnivå, där klasskillnaderna är så små som de voro i Estland under självständighetstiden. Detta socialpolitiskt gynnsamma förhållande bidrog också till att den unga republiken förde sin frihetskamp till ett segerrikt slut såväl i öster mot de överlägsna sovjetryska trupperna som i söder mot det tyska Landeswehr.

Också i fortsättningen under Estlands hela självständighetstid fördelades nationalinkomsten i Estland jämnt mellan alla sociala skikt. I Estland har det aldrig förekommit någon särskild kapitalackumulation till enskilda personer eller sociala skikt. Enligt uppgifterna från 1934 års folkräkning var det bara 4,9 % av hela folket som levde av

Stockholm 1944

TRYCKERIAKTIEBOLAGET TIDEN

kapital (mest fastighetsägarna i städerna), medan hela 95,1 % av det estniska folket måste livnära sig genom sitt arbete.

Detta ur social synpunkt lyckliga förhållande har gjort det möjligt att i Estland genomföra en sund och väl avvägd socialpolitik. De socialpolitiska åtgärderna ha under självständighetstiden berört den övervägande delen av folket; man har alltid ansett socialpolitiken utgöra en oskiljaktig beståndsdel av en sund och uppbyggande nationalekonomisk politik och den har här aldrig degraderats till bara begränsad "fattigvårdspolitik" som i vissa andra länder.

När vi i följande översikt närmare betrakta utvecklingen av huvudsakligen arbetarnas sociala förhållanden i Estland under självständighetstiden och de följande ockupationsperioderna, kunna vi sålunda generalisera de framlagda fakta och resultaten till majoriteten av det estniska folket.

Den estniske arbetarens levnadsstandard

Nationalinkomst, löner och realförtjänst

Nationalinkomsten i Estland

Bristfällig produktionsstatistik, särskilt på hantverkets och småindustrins område, gör det i Estland liksom också i andra länder omöjligt att beräkna nationalinkomsten så noggrant som det vore önskvärt.

Om vi betrakta hur den estniska nationalinkomsten gestaltade sig i mitten av självständighetsperioden åren 1928—30, kunna vi här anföra följande beräkning:

Estlands nationalinkomst (enligt uppgifter från åren 1928—30).

	Produktionens nettovärde i milj. kr.	% av folkhushållets samtliga produktion
1. Lantbruk:		
Inkomstgrenar hörande till det egentliga lantbruket	222	59,8
Lantbrukets binärningar	11	3,0
Inkomst av lantbruk utanför bondejordbruket	3	0,8
Inkomster från jordbruk i statsdrift	13	3,5
Bearbetning av lantbruksprodukter	6	1,6
Fiske	5	1,4
Lantbruk tillsammans	260	70,1
2. Industri:		
Storindustri	56	15,1
Medelstor industri	8	2,2
Småindustri och hantverk	19	5,0
Byggnadsverksamhet	8	2,2
Industri tillsammans	91	24,5
3. Transport:		
Järnvägstransport	15	4,0
Biltransport	1	0,3
Sjöfart	4	1,1
Transport tillsammans	20	5,4
Folkhushållets produktion tillsammans ...	371	100,0
Härtill lägga vi:		
Inkomst av handelsverksamhet	48	
Inkomst av intellektuell och offentlig samhällsverksamhet	42	
Övriga yrken	21	
Nationalinkomst	482 milj. kr.	

Senare har man gjort beräkningar av nettovärdet av produktionen inom våra näringsgrenar som följer (siffrorna beteckna milj. kr.):

År	Lantbruk	Industri	Transport	Inkomster av fast egendom	Tillsam- mans
1929	232	81	13	16	342
1930	203	79	13	20	315
1931	148	75	12	25	260
1932	123	67	9	25	224
1933	143	71	11	24	249
1934	143	80	13	23	259
1935	155	91	13	25	284
1936	174	103	14	27	318
1937	188	110	16	28	342
1938	216	113	18	29	376

Nettovärdet inom alla näringsgrenar har som vi se stigit år från år (den ekonomiska världskrisens år naturligtvis inte medräknade).

Folkhushållets produktion har nära samband med mängden av produktiva tillgångar.

Värdet av produktiva tillgångar i Estland var 1935:

	Milj. kr.	%
Jordbruk	1,117	57,1
Industri	207	10,6
Varuförmedling	68	3,5
Transport och trafik	144	7,4
Byggnader och anläggningar	419	21,4
Tillsammans	1,955	100,0

På varje invånare i Estland kommer alltså produktiva tillgångar för 1,735 kr., på varje arbetare 2,760 kr.

Ett folks nationalinkomst i absoluta siffror säger oss inte mycket eftersom vi sakna möjlighet att jämföra densamma

med nationalinkomsten i andra länder. Men en internationell jämförelse kunna vi göra, om vi betrakta, hur nationalinkomsten fördelar sig per invånare i olika länder.

Bland de försök, som under sista åren ha gjorts för att uppställa en jämförande tabell över nationalinkomsterna i olika länder, är det som verkställdes av C. Clark år 1938 det jämförelsevis mest tillfredsställande, fast det också är behäftat med många brister. Clark använde komplicerade metoder för att det skulle gå att jämföra olika länders nationalinkomst. För detta ändamål räknade han om köpkraften hos alla länders valutor till prinsnivån i USA 1924—34.

Som period för sin undersökning valde Clark årtiondet 1925—34. På så sätt erhåller Clark följande jämförelse-tabell för nationalinkomster:

Land	National- inkomst pr inv. i dollar	Land	National- inkomst pr inv. i dollar
USA	1,397	Norge	539
Kanada	1,380	Österrike	511
England	1,069	Tjecko-Slovakien	455
Schweiz	1,036	Grekland	397
Nya Zeeland	1,000	Finland	380
Australien	952	Ungern	359
Holland	855	Polen	352
Irland	770	Lettland	345
Sverige	695	Estland	341
Frankrike	694	Italien	338
Danmark	680	Sydafrika	276
Tyskland	646	Bulgarien	259
Spanien	628	Rumänien	243
Belgien	600	Litauen	207

Härvid har Clark tagit Dresdener Banks uppskattning 95 milj. dollars som det absoluta värdet av Estlands nationalinkomst, varvid estniska kronan sätts = 0,268 dollar. Estland är i denna serie på 23 plats. Estlands nationalinkomst är sålunda, omräknad efter prisnivån i USA, 1,275 kr. per arbetande person. Härvid räknar Clark den arbetande delen av det estniska folket till 416,000 personer, de i lantbruk arbetande kvinnorna även inberäknade.

Enligt denna beräkning är nationalinkomsten per person i Estland ej stor men är i Estland långt jämnare fördelad än i en stor del av andra länder.

Löner och realförtjänst

Fastän de estniska arbetarnas löner inte nådde upp till de gamla rika kulturstaternas lönenivå, måste man ändå konstatera, att arbetarnas löner under hela självständighets-tiden undergått en ständig stegring.

Perioden 1935—39 betecknar kulmen i Estlands ekonomiska utveckling. Jämsides med arbetskapacitetens utvidgning förbättrades under denna period också arbetarnas lönevillkor fortare än någonsin tidigare. Under dessa 5 år förtjänade lönarbetarna i medeltal 129,1 milj. kr. årligen, d. v. s. 30 proc. mera än före den ekonomiska krisen. 1939, då den allmänna ekonomiska aktiviteten och produktionen hade nått sin höjdpunkt, utgjorde lönarbetarnas bruttoinkomst tillsammans 150 milj. kr., vilket innebar ett överstigande av nivån före den ekonomiska krisen med 50 proc.

Arbetslagarnas bruttoförtjänst och dess köpkraft.

Åren	Bruttoförtjänst milj. kr.	Index (1927—31 = 100)		
		för bruttoförtjänstens nominella värde	för levnads kostnad	för bruttoförtjänstens köpkraft
1927	91,1	91,7	97,8	93,8
1930	104,7	105,4	96,5	109,2
1933	86,1	86,7	82,3	105,3
1934	92,6	93,2	81,2	114,8
1935	106,5	104,2	82,3	126,6
1936	116,8	117,6	91,5	128,5
1937	131,7	132,6	96,9	136,8
1938	142,8	143,8	101,8	141,3
1939	150,8	151,8	104,2	145,7
Medeltal:				
1927—29	98,5	99,2	103,7	95,7
1930—34	93,1	93,7	88,1	106,4
1935—39	129,1	130,0	95,3	136,4

Att under samma period också arbetarnas realförtjänst växte är uppenbart. Detta visar också en bild av timförtjänsten i storindustrin.

Arbetarnas timförtjänst i storindustrin.

År	Timförtjänst i sents	Index (1927—1931 = 100)	
		Förtjänstens nominalvärde	Realförtjänst
1923	28,6	91	96
1927	29,3	94	96
1928	30,5	98	94
1930	32,4	104	108
1933	28,9	93	113
1935	30,2	97	118
1936	32,3	104	114

Ar	Timförtjänst i sents	Index (1927—1931 = 100) Förtjänstens nominalvärde	Realförtjänst
1937	35,1	113	117
1938	37,9	122	120
1939	39,8	128	123
Medeltal:			
1927—29	30,5	98	95
1930—34	30,3	98	111
1935—39	35,1	113	118

Under perioden 1935—39 inverkade tre faktorer fördelaktigt på lönarbetarnas levnadsstandard, nämligen de oavbrutet förbättrade villkoren på arbetsmarknaden, arbetslönernas stegring och förhållandevis låg prisnivå på livsförnödenheterna. På grund av alla dessa faktorerers inverkan nådde lönarbetarnas allmänna köpkraft 1939 sin höjdpunkt. I juni 1940 före den sovjetryska ockupationen var medelförtjänsten för män 103 kr. i månaden och 79 kr. för kvinnor.

För den månadslön, som en arbetare i Tallinn 1939 erhöi, kunde han köpa följande mängder av livsmedel och andra förnödenheter.

	Varans pris i kronor	Kvantitet för månadslönen
Bröd	0,20 per kg	398 kg
Fläsk	0,95 „ „	84 „
Kött	0,70 „ „	114 „
Smör	2,05 „ „	38 „
Potatis	0,05 „ „	1,592 „
Mjölkk	0,11 „ liter	724 liter
Ägg	1,20 „ tjog	68 tjog o. 7 st.
Socker	0,47 „ kg	170 kg
Promenadskor	11,50 „ par	7 par
Kostym (i konfektionsaffär) ..	50 kr	2 st.

Därvid voro varulagren stora och sorteringen mycket riklig.

Arbetsvolym

I den estniska storindustrin arbetade i slutet av år 1939 49,000 arbetare, i den medelstora industrin 10,000 arbetare, tillsammans alltså 59,000 arbetare. 1939 voro hos arbetsförmedlingarna registrerade blott 3,400 arbetare, och av dessa utgjordes huvuddelen av kvinnor under vintermånaderna. Under sommarmånaderna, särskilt beträffande säsongarbetena, förekom emellertid i Estland på sista tiden allt större brist på arbetskraft.

Den estniske arbetarens budget

Den 1937/38 i Estland företagna budgetundersökningen skänker oss en överblick över den estniske arbetarens levnadsstandard i slutet av självständighetstiden. På grundval av dessa uppgifter skola vi lämna en kortfattad översikt över konsumtionens fördelning hos industriarbetarna.

Förplägnad

Förplägnadsutgifterna utgjorde i arbetarfamiljerna i Estland 41,8 proc. eller i medeltal 47,14 kr. i månaden per hushåll, 17,14 kr. per fullvuxen konsument. Samma budgetundersökning visade, att en fullvuxen medlem av en industriarbetares hushåll för sin förplägnad dagligen i medeltal använde:

Livsmedel	Konsumtionen per dag i gram	Kalorier (enligt av N. F:s hälsovårds- kommitté antagna normer och H. Schalls födo- ämnestabeller)
Mjöl och gryn	481	1,312
Potatis	436	375
Grönsaker	156	44
Frukt och bär	105	62
Socker	82	334
Sötsaker och smaksättningsmedel	22	30
Växtolja och -fett	9	74
Mjölk och mjölkprodukter	622	399
Smör	24	186
Ägg	17	25
Fettämnen	5	47
Kött och köttprodukter	173	388
Fisk	75	61
Andra födoämnen	14	16
Tillsammans 2,221		3,353

Dessa uppgifter visa, att de estniska industriarbetarnas näringsförhållanden under självständighetstiden voro fullkomligt tillfredsställande. Den erhållna kalorimängden motsvarade fullkomligt behovet. Födans mångsidighet och kvalitet hade särskilt förbättrats under självständighetens sista decennium.

Bostadsförhållanden

Bostadsutgifterna utgjorde i industriarbetarfamiljer 16,8 proc. av samtliga utgifter, varav 12 proc. utgjorde hyra.

Under de sista åren av självständighetstiden ökade alltmör antalet arbetare som åt sig byggde boningshus med

trädgård eller kollektivhus, i vilka varje familj fick till sitt förfogande en 2—3 rums lägenhet med alla bekvämligheter. Dessa strävanden till egnahemsbildning äro mycket karakteristiska för den estniska arbetarklassen med dess individualistiska läggning.

Under de tio sista självständighetsåren byggdes det i de estniska städerna omkring 550 nya hus om året. Av under ett år byggda lägenheter voro blott 160 enrumslägenheter. Sådana funnos huvudsakligen i de stora hyreskasernerna. Av bättre lägenheter byggdes däremot omkring 390 med 1 rum och kök och c:a 600 med två rum och kök om året. Under tiden 1930—34 byggdes i medeltal 203 hus med en lägenhet och 122 hus med två lägenheter. De byggdes huvudsakligen av personer hörande till den arbetande klassen.

Denna livliga byggnadsverksamhet visar att de estniska arbetarnas förmögenhet hastigt steg. Så förbättrades år från år de estniska arbetarnas bostadsförhållanden, vilka hade varit ytterst dåliga före självständighetstiden. I Tallinn minskades antalet invånare per bostadsrum under tiden 1922—1934 från 1,8 till 1,3, i Tartu från 1,4 till 1,3, i Petseri från 1,9 till 1,3. Alltså förbättrades bostadsförhållandena likartat över hela riket.

Beklädnad

Kläder och skodon togo i arbetarfamiljer i anspråk 15,4 proc. av samtliga utgifter, d. v. s. i medeltal 17,4 kr. i månaden. Beklädnadsutgifternas relativt höga utgiftsandel beror på klädkulturens snabba höjning hos arbetarklassen under självständighetstidens sista decennium. Det fanns så-

kert inte en enda ordentlig arbetarfamilj, vars medlemmar skulle ha nöjt sig med endast en snygg kostym. Enligt budgetundersökningen var de viktigaste plaggens antal hos en industriarbetare:

Vinteröverrock (såväl för kvinnor som män)	2,1
Herrkostym	2,2
Arbetskläder	1,2
Ylle- och sidenklänningar (för kvinnor)	3
Andra klänningar	3,3
Herrskor och -kängor	2,6
Galoscher	1
Damskor	2,4
Damgaloscher	1,5

Majoriteten av de estniska arbetarna var välklädd. Gatu-bilden i Estland började mer och mer likna de skandi-naviska städernas, där det ju är svårt att till det yttre skilja arbetare från medlemmar av övriga samhällslager.

Hälsovård

De estniska arbetarnas utgifter för läkarvård äro små, 1,4 proc. Detta beror på de allmänt genomförda sjukförsäkringarna. Om man emellertid också räknar med utgifterna för socialförsäkringar, stiger den procentuella andelen i motsvarande grad till 3, d. v. s. i medeltal 3,66 kr. i månaden per familj.

Till utbildnings- och kulturella utgifter återstodo för arbetarfamiljerna 5,4 proc., ungefär 6,12 kr. i månaden. I detta hänseende äro utgifterna mindre än hos de till samma inkomstklass hörande tjänstemännen. Statstjänstemännens utgifter för kulturella intressen utgöra sålunda 7,9

proc.; handels- och industritjänstemännens t. o. m. 10 proc. Det ständigt ökade antalet elever i mellan- och högre skolor från arbetarfamiljer visade icke blott arbetarklassens uppskattning av bildningen utan också att arbetarklassen hade ekonomiska möjligheter att ge sina barn bättre utbildning.

Den allmänna fördelningen av bugetens utgifter

Utgifternas fördelning inom budgeten visar som bekant mycket uttrycksfullt levnadsstandardens höjd och inrikning hos vederbörande samhällsskikt. Vi veta att ju mindre utgifterna äro för mat och kläder och ju större de äro för bostad och bildning, desto högre är vederbörande sociala grupps levnadsstandard.

Låt oss betrakta den procentuella förändring av utgifternas fördelning, som skett mellan de två budgetundersökningarna 1925 och 1938 hos arbetarna i Tallinn (antalet undersökta hushåll var år 1938 125 st. och år 1925 176 st.):

	1938	1925
Föda	39,9	58,5
Kläder	15,7	15,7
Bostad	21,8	14,5
Andra utgifter	22,8	11,3

Sänkningen från 58,5 proc. till 39,9 proc. av utgifts-andelen för föda visar en märkbar höjning av levnadsstandarden hos Tallinns arbetare under dessa 12 år. Därigenom har det blivit möjligt att fördubbla posten "andra utgifter". Därtill har födans kvalitet under tiden t. o. m. avsevärt förbättrats.

För att bedöma de estniska industriarbetarnas levnadsstandard under självständighetstiden är det av intresse att jämföra de olika utgiftsgruppernas procentuella fördelning med fördelningen i de närmaste grannländerna.

Utgiftsfördelning (i procent) i industriarbetarhushåll.

År	Utgifter för			Andra	Summa
	föda	bostad	kläder	utgifter	
Estland 1937—38	41,8	12,0	15,4	30,8	100
Lettland 1936—37	39,8	—	12,0	—	100
Norge 1927—28	41,4	11,6	12,2	34,8	100
Polen 1928	47,5	14,9	15,3	22,3	100
Sverige 1933	57,5	13,2	12,4	37,1	100
Finland 1928	47,6	12,4	11,6	28,4	100
Danmark 1931	30,6	14,2	11,2	44,0	100

Med undantag av Finland och Danmark skiljer sig förplägnadsutgifternas andel i budgeten i Estland inte från de andra staterna. Siffran för de estniska arbetarnas förplägnadskostnader (41,2 proc.) representerar den nivå där Norge (41,4) och Sverige (42,2) för 10 år sedan befunno sig. Orsakerna till den relativa höjden av beklädnadsutgifterna i Estland fingo ovan sin förklaring. I stora drag började emellertid fördelningen av de estniska arbetarnas budget allt mera likna de nordiska arbetarnas.

Men uppgifterna från budgetundersökningen och den officiella lönestatistiken ge ändå inte en fullständig bild av den estniska arbetarens levnadsstandard. Härtill komma några väsentliga aspekter, vilka inte gå att omfatta statistiskt.

Den estniska industrialiseringsprocessen pågick med särskild intensitet under självständighetstidens sista årtionde.

Den stora och medelstora industrins arbetarstam kom huvudsakligen från landet både från bondgårdarna och hantverket. Jorden och hembygden med dess hantverkstraditioner höllo ännu dessa arbetare fästade med starka band. Därav följer att de till städerna inflyttade arbetarna utnyttja varje möjlighet att på sin fritid odla trädgårdar, små åkerfält och mindre odlingar anlagda i städernas omgivning. Detta är för den estniska arbetarklassen inte bara en inre nödvändighet, utan ger dem också en mycket väsentligt biförtjänst. Sålunda ha ängsmarkerna omkring Tallinn, sanddynerna i villastaden Nõmme och de stora områdena i utkanterna av Tartu huvudsakligen av fabriksarbetarna förvandlats till frodiga trädgårdar. I Estlands småstäder och köpingar äga lönarbetarna nästan utan undantag små verkstäder och trädgårdsland. Likaså arbeta många arbetare utöver sin 8-timmars arbetsdag i egna verkstäder med lagnings- och monteringsarbeten, vilka ofta för dem utgöra en källa till riklig biförtjänst.

Den estniska arbetarbefolkningens nära inre samband med jorden och sina gamla hantverkstraditioner har gjort den estniska arbetaren till initiativkraftig, självmedveten och individualistisk. Den estniska arbetarbefolkningen kan därför ingalunda jämföras med proletariatet i Västeuropas gamla industriländer. På den estniska arbetarens vidsynta och självmedvetna individualism beror det just att den estniska arbetaren hittills så intensivt gjort motstånd både mot kommunisternas och nazisternas masspropaganda och kollektivistiska nivellering. Kommunismen och nazismen ha inte funnit något stöd bland den estniska arbetarbefolkningen. Den estniska arbetaren och bonden ha såväl under frihetskriget som nu under tiden för de två ockupationerna varit

den argaste motståndaren mot varje slag av importerad kollektivisering och proletarisering.

Socialförsäkringen i det självständiga Estland

Den estniska fristaten övertog från det tsaristiska Ryssland två fullkomligt föråldrade och bristfälligt ordnade försäkringsformer: sjukförsäkring och försäkring mot olycksfall i arbetet. Under självständighetsåren ha dessa bägge försäkringsformer utvecklats till ett system för socialförsäkring som omfattar arbetarnas breda lager.

Sjukförsäkring

Arbetarnas sjukförsäkring ombesörjdes i Estland genom sjukkassor. Sjukkassornas verksamhet var helt och hållet grundad på självstyrelseprincipen. En sjukkassas verksamhet leddes av kassans styrelse, som endast kunde tagas ur de försäkrades egen krets. I de mindre kassorna valdes styrelsemedlemmarna direkt på ordinarie sammanträde med samtliga sjukkasemedlemmar, i de större kassorna av ett ordinarie möte, sammansatt av elektorerna valda av sjukkasemedlemmarna.

Till sjukkassorna hörde obligatoriskt de företags arbetare, som sysselsatte minst 5 arbetare. Men försäkringsanstalterna hade rättighet att ansluta även företag, som sysselsatte mindre än 5 arbetare. På de senaste åren anslöto försäkringsanstalterna planmässigt alla sådana företag till sjukkassorna. Därför hörde alla industriföretag utan hänsyn till deras storlek faktiskt till sjukförsäkringen.

1938 arbetade i Estland 25 sjukkassor, av vilka 14 allmänna sjukkassor och 11 särskilda sjukkassor grundade för enskilda företag.

Arbetarsjukförsäkringens kraftiga utveckling under självständighetsperioden visas av den snabba tillväxten av sjukkasemedlemmar,

År	Medlemmar
1919	13,047
1925	35,349
1930	41,078
1938	71,804

Härtill komma även de på samma sätt försäkrade familjemedlemmarna, vilkas antal 1938 var 42,163. Därmed omfattade arbetarsjukförsäkringen under självständighetstidens sista år 114,000 personer, eller 10 proc. av befolkningen.

De till sjukkassorna anslutna och deras familjemedlemmar voro helt, i några fall delvis utan avgift, tillförsäkrade läkarvård, likaledes sjukpenning, begravningshjälp och moderskapspenning.

Läkarvårdens anordnande låg i sjukkassornas händer och de meddelade denna genom egen avlönad sjukvårdspersonal och genom kontraktsanställda läkare. I slutet av år 1938 hade sjukkassorna följande månadsavlönad sjukvårdspersonal: 85 läkare, 34 tandläkare, 14 fältskärer, 26 sjuksystrar, 14 massörer, 80 farmaceuter, 69 annan personal. Dessutom hade slutits kontrakt med 455 läkare, 47 tandläkare, 52 barnmorskor, 7 fältskärer och 43 massörer. Tallinns Allmänna Sjukhus, Estlands allra största, hade eget stort modernt sjukhus, rådfrågningsbyråer och ett stort apotek.

De för sjukförsäkras verksamhet behövliga beloppen erhöles av sjukförsäkras medlemmars medlemsavgifter, vilka kunde uppgå till 1 à 2 proc. av lönen enligt ordinarie sammanträdet beslut, samt av ett lika stort tillskott från företagarnas sida. Till detta kommo räntor på sjukförsäkras kapital och inkomster från egna företag.

Sjukförsäkras betalade till sina medlemmar vid sjukdomsfall penningunderstöd, vilkas storlek varierade mellan $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ dagsinkomst, till de kvinnliga sjukförsäkras medlemmarna betalades vid förlossning under 6 veckors tid understöd från $\frac{1}{2}$ till en hel dagsinkomst. Vid en sjukförsäkras medlems död lämnades begravningshjälp av en storlek motsvarande 20—30 dagsinkomster för den avlidne.

1937 fingo t. ex. sjukförsäkras lämna understöd vid 30,430 sjukdomsfall och 14,495 olycksfall i arbetet. Medan sjukförsäkras år 1927 utbetalade 1,118,100 kr., hade utbetalningarna år 1935 redan stigit till 2,944,200 kr.

Eftersom sjukförsäkras leddes av arbetarna efter demokratiska principer, hade deras verksamhet utvecklats på ett alldeles mönstergillt sätt. Snabb läkarvård kom icke blott alla till del, utan den var samtidigt även grundlig, tillförlitlig och ändamålsenlig.

Försäkring mot olycksfall i arbete

Försäkringen mot olycksfall i arbete berörde ännu bredare kretsar än sjukförsäkringen. Denna försäkringsform omfattade alla företag, som sysselsatte minst 5 personer. De sista åren utvidgades denna försäkring till alla små företag, där mekanisk kraft kom till användning. I övriga

småföretag, som inte voro anslutna till försäkringsbolag, fick företagets ägare betala läkekostnad och understöd eller pension.

Försäkringen skedde genom två oktrojerade försäkringsbolag, vilka leddes av företagarna själva. Läkarvården meddelades också vid olycksfall genom sjukförsäkras, till vilka försäkringsbolagen senare ersatte behandlingskostnaderna. Företagarna betalade olycksfallsförsäkringsavgifterna i sin helhet. Till den skadade betalades tills han återställt understöd utgörande $\frac{2}{3}$ av medeltalet av hans dagsinkomst. Vid inträffad arbetsförmåga betalades till den skadade en pension utgörande $\frac{2}{3}$ av årslönen, i svårare fall upp till hela årsinkomsten. Vid pensionärens död fortsatte man att utbetala pension till familjemedlemmarna.

Medan i början av fristatens tillvaro 1921 försäkringen mot olycksfall i arbete omfattade endast 322 företag med 23,224 arbetare, så omfattade den 1938 redan 5,073 företag med 95,042 arbetare. De försäkrade arbetarnas antal hade sålunda mer än fyrdubblats.

1938 uppgingo försäkringsbolagens utbetalningar till 998,000 kr.

1936 försäkrades genom statens försorg alla lantarbetare, inalles 72,000, mot olycksfall i arbetet.

Stats- och kommunalanställda voro sjuk-, olycksfalls-, ålderdoms- och invaliditetsförsäkrade. Antalet pensionärer ur dessa kategorier var år 1939 14,497 personer. Staten utgav för deras pensioner 5,5 milj. kronor.

I sammanfattning gällde socialförsäkringen i Estland under de sista självständighetsåren i följande utsträckning:

I. Sjukförsäkring.

A. Industrierbetare och tjänstemän	72,000
Deras hjälpberättigade familjemedlemmar	42,000
B. Stats- och kommunalanställda tjänstemän och arbetare	36,000
Deras familjemedlemmar	45,000
Summa	195,000

II. Försäkring mot olycksfall i arbete.

A. Industrierbetare	95,000
B. Stats- och kommunalanställda tjänstemän och arbetare	36,000
C. Lantarbetare	72,000
Summa	203,000

III. Invaliditets- och ålderdomsförsäkring.

A. Stats- och kommunalanställda tjänstemän och arbetare	36,000
---	--------

Följaktligen omfattade sjukförsäkringen 17,2 proc., försäkringen mot olycksfall i arbete 17,9 proc. och invaliditets- och ålderdomsförsäkringen 3,2 proc. av befolkningen.

Den allmänna ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen efter finskt-skandinaviskt exempel stod i Estland just under förverkligande, då sovjetockupationen avbröt detsamma. I begrepp att förverkligas stod också utbetalande av barnbidrag till industrierbetarna på grundval av ett system med kompensationskassor men inte heller detta blev av på grund av den ryska ockupationen.

En av de moderna socialförsäkringsgrenarna, arbetslöshetsförsäkringen, saknas i Estland. Denna försäkringsform hade från arbetarnas standpunkt varit mycket välkommen i början på självständighetstiden, då arbetslösheten var en

mer eller mindre kronisk företeelse, som fluktuerade säsongvis och efter de ekonomiska konjunkturerna. Den var synbarligen en företeelse av övergående art, betingad å ena sidan av från krigs- och revolutionsåren härstammande kapitalbrist, å andra sidan av svårigheter som stodo i samband med de nödvändiga förändringarna i det ekonomiska livets struktur. Att efter landets skiljande från den ryska staten Estlands ekonomi måste radikalt omorganiseras efter helt nya betingelser på den inländska och utländska marknaden och att detta inte kunde genomföras under ett eller två år, är ju självklart. Dessutom voro statens administrativa och finansiella krafter under dessa år allvarligt belastade med en stor mängd andra uppgifter i arbetet på statslivets uppbyggnad, så att det knappast fanns någon möjlighet kvar att lösa arbetslöshetsförsäkringens just inte så enkla problem. Under dessa förhållanden ansågs det mera ändamålsenligt att bekämpa arbetslösheten genom att anordna offentliga arbeten, som skedde i ganska stor utsträckning både genom statens och genom kommunernas försorg. Förhoppningarna att hand i hand med läkandet av såren från krigs- och revolutionsåren och med omdaning av landets ekonomiska struktur arbetslösheten snart av sig själv skulle minska, visade sig icke vara bedrägliga. Det ekonomiska uppsving, som gjorde i ögonen fallande framsteg redan före den stora ekonomiska världskrisen, blev särskilt starkt efter denna kris fr. o. m. år 1935. Detta uppsving återspeglas bl. a. också i de tidigare anförda uppgifterna rörande arbetarnas antal och arbetslönernas stegring. I och med det ekonomiska uppsvinget försvann också den kroniska arbetslösheten och de sista åren kunde man snarare tala om en märkbar brist på arbetskraft, varom

vittnar att varje år arbetare importerades från Polen och Litauen inte bara för lantbrukets säsongarbeten utan på allra sista tiden också året om till arbetande industriföretag (så t. ex. var i den estniska oljeskifferindustrin på sista tiden ett visst antal polska gruvarbetare anställda). Att det under sådana förhållanden inte fanns något behov av arbetslöshetsförsäkring, behöver ej särskilt understrykas.

Utom socialförsäkringen organiserades också vård av och understöd åt hjälpbehövande genom statlig försorg. Inom ramen för den så kallade slutna socialvården verkade ålderdomshem, hem för blindas, sinnesslöanstalter, inrättningar för krigsinvalida, arbetsstugor, barnkrubbor, spädbarns- och mödrahem, barnträdgårdar, daghem, lekplatser, barnkolonier o. s. v. I form av den så kallade öppna socialvården understödde staten de äldre och barn, som behövde partiellt understöd och icke kunde upptagas i ålderdoms- och barnhem. Likaledes gällde denna form av hjälpverksamhet offer för naturkatastrofer. Understödsverksamheten organiserades såväl av staten och kommunerna som av privata organisationer. Under de sista självständighetsåren gav staten ut c:a 4 milj. kronor årligen på understödsverksamhet.

Arbeterskydd

Det under självständighetstiden i Estland organiserade arbetskyddet utgick från grundsatsen, att det var statens sak att träda emellan och inom ramen för den lagliga ordningen opartiskt och rättvist reglera förhållandet mellan

arbetsgivare och arbetstagare såsom två likaberättigade parter.

I Estland stod arbetskyddet under ledning av socialministeriet såsom organisatoriskt centrum; till arbetskyddet hörande uppgifter fullgjordes med hjälp av en rikt förgrenad arbetsinspektion. Arbetsinspektionen omfattade alla avlönade arbetare utom de statsanställda. Emellertid hade både lands- och stadskommunerna också till uppgift att öva tillsyn av arbetskyddet.

Vid sidan av denna omfattande arbetskyddsorganisation kunde också de av arbetarna själva fritt valda arbetarråden i varje företag och de 3 yrkesrepresentationerna av löntagare: arbetarkammaren, lantarbetarnas och småbrukarnas kammare och kammaren för tjänstemän i privatföretag få sitt ord med i laget i väsentligare arbetskyddsfrågor. Dessa arbetstagarrepresentationer övade också intensiv kontroll över verkställigheten av arbetskyddsföreskrifterna och togo initiativ till nya reformer på detta område.

Arbetskyddssystemets tredje instans var de av arbetarna själva bildade fria fackföreningarna.

Denna harmoniska och enhetliga arbetskyddsapparat var uppbyggd för att övervaka verkställigheten av de lagar, som reglerade förhållandena på arbetsmarknaden. Dessa lagar omfattade i det självständiga Estland nästan alla de arbetsområden, vilka voro föremål för arbetskyddslagstiftning också i Europas andra kulturstater.

Redan i sin första rättsgiltiga deklaration förklarade Estlands provisoriska regering 1918, att 8 timmars arbetsdag skulle vara allmänt gällande i handel och industri. Under arbetskyddslagstiftningens fortsatta utarbetning behöll man ständigt för ögonen de konventioner och rekom-

mendationer som beslutits av de internationella arbetskonferenserna. Sålunda hade den estniska republiken till 1939 ratificerat och i sin lagstiftning genomfört 22 internationella konventioner.

Före Sovjetunionens ockupation av Estland gällde i Estland till 1940 följande viktigare föreskrifter för arbetarskydd: 8 timmars arbetsdag var gällande, för minderåriga dock 6—6 ½ timmar, i affärerna på landet 9 timmar (i städerna 8 timmar), på kontoren och i ämbetsverken gällde 7 timmars arbetsdag och 41 timmars arbetsvecka. Övertidsarbete förekom i ganska begränsad omfattning varvid för overtiden åtminstone 50 % högre lön måste betalas. Nattarbete var förbjudet för kvinnor och barn och i bagerierna. Alla kroppsarbetare voro berättigade till 1 veckas årlig semester med bibehållen lön, om arbetaren hade varit minst 1 år på sin plats, och till 2 veckors semester om han varit minst 3 år på platsen; alla affärsbiträden fingo efter 1 års tjänst minst 2 veckors, efter 3 år 3 veckors och efter 5 år minst 4 veckors semester. Det var förbjudet för barn under 14 år att utföra annat arbete än vallning av boskap. De hälsovådliga och tunga arbeten, som det var förbjudet för minderåriga och kvinnor att utföra, voro i detalj fastställda. De estniska arbetarna voro garanterade rätten till kollektivavtal, och arbetsavtalens innehåll och form voro reglementerade genom lag. Slitandet av arbetstvister skedde genom överenskommelse mellan likaberättigade parter efter vederbörligt medlingsförfarande.

På arbetshygienens område och för att undvika olyckor i arbetet gällde de modernaste av Internationella arbetsbyrån utfärdade föreskrifterna.

Alla överträdelser av lagar och förordningar om arbetar-

skydd eller arbetshygien medförde antingen administrativa straff eller straff efter domstols beslut. Som åklagare i domstolen fungerade arbetsinspektörerna.

Arbetsinspektionens redovisningar visa, att de estniska arbetarna utan fruktan anlitat arbetsinspektörernas hjälp för att bevaka sina rättigheter. Så ställdes 1939 enskilt eller kollektivt från arbetarnas sida 6,147 klagomål, varav i medeltal 50 % tillfredsställdes. Arbetsinspektörerna gjorde samma år 6,232 inspektioner. Som följd av övervakningen delgavs arbetsgivarna samma år 7,004 anmärkningar och 2,926 protokoll. Som följd av undersökningarna bestraffades 2,098 arbetsgivare av arbetsinspektörerna i administrativ ordning och 593 av domstolar.

Dessutom föranledde en mängd socialrättsliga och arbetarskyddsfrågor överläggningar och beslut vid domstolar, i kommissioner och i arbetarnas officiella institutioner. Arbetsrättsliga frågor diskuterades ofta grundligt också i parlamentet eller dess organ, där arbetarna tidigare voro starkt representerade — upp till 33 % av dess sammansättning. Sålunda kan man säga att man under självständighetstiden försökte med alla ett modernt demokratiskt samhälles medel tillförsäkra de arbetande lagren ett verksamt arbetarskydd och social trygghet.

Arbetarnas organisering och självverksamhet

I den estniska fristaten var föreningsrätt lagligen tillförsäkrad de arbetande lagren. Som alla medborgare kunde arbetarna bilda sina kulturella och andra föreningar. För-

utom de på grund av den offentliga rätten skapade intresse-representationerna för arbetare—arbetsrådet i det enskilda företaget och arbetarkamrarna som hela arbetarklassens representationer, kunde arbetarna även bilda sina privata organisationer — fackföreningar. Fackföreningarna kunde när som helst taga upp alla socialpolitiska och arbetsrättsliga frågor. Samtidigt understödde de arbetarna i deras kulturella och bildningssträvanden. Fackföreningarna kunde företa grundliga forskningar, kritisera den gällande socialpolitiken och samarbeta med motsvarande utländska organisationer. Fackföreningarna i Estland gävo den estniska arbetaren möjlighet till en vidsträckt självverksamhet.

Men trots alla dessa goda förutsättningar hade fackföreningsrörelsen i Estland på grund av sin ungdom ännu inte kommit riktigt i gång. Men arbetarna voro redan på några områden, såsom typografer och metallarbetare, mycket starkt fackligt organiserade.

DEN ESTNISKE ARBETAREN UNDER SOVJETOCKUPATIONEN

Rubbningar i arbetarnas levnadsstandard

Då Sovjetunionen den 21 juni 1940 ockuperade Estland, stod Sovjet inför den svåra uppgiften att snabbt bringa det genom sin höga levnadsstandard och sina ekonomiska former alldeles olika landet till Sovjetunionens nivå. Att öppna gränserna mellan Sovjetunionen och de baltiska staterna skulle ha medfört fullkomligt kaos och en ekonomisk katastrof. Därför förblevo gränserna till Sovjetunionen till en början stängda, och man begynte först så småningom genomföra den stora assimilationsprocessen.

De penningpolitiska manipulationerna och spar-kapitalets likvidation

De estniska arbetarnas köpkraft var i slutet av självständighetsperioden åtminstone 3—4 gånger större än hos Sovjetunionens arbetare. Därtill fingo arbetarna i Sovjetunionen ständigt stå i köer för att få t. o. m. de mest elementära förnödenheter. Skodon och kläder var det särskilt svårt att få. Alla dessa varor funnos emellertid i Estland i överflöd.

Den stora nivelleringsprocessen började med att den estniska kronan sattes i paritet med den ryska rubeln enligt

kursen 1 krona = 1 rubel 25 kopek. Detta betydde, att den dittills gällande kronans köpkraft minskades till $\frac{1}{8}$ eftersom en sovjetrubels köpkraft i själva verket inte motsvarade mer än ungefär 10 estn. sent. Detta var ett fruktansvärt slag för hela den estniska arbetarbefolkningen. Under de 20 självständighetsåren hade nästan varje arbetare kunnat spara små belopp, vilka vid den ryska ockupationen voro insatta på bank. Av det sparkapital om 100 milj. kr., som fanns i de estniska bankerna, då ryssarna kommo, tillhörde en stor del de arbetande lagren. Eftersom som sagt kronans verkliga värde i början av ockupationen var åtminstone 10 rubel och sparkapitalet omräknades efter kursen 1 kr. = 1,25 rubel, förlorade arbetarbefolkningen med en gång 87,5 % av sina under 20 års arbete förvärvade besparingar. I själva verket förlorade man nästan allting eftersom bankerna endast fingo utbetala tillgodohavanden, som understego 1,000 kr. och man inte fick lyfta mera än 100 kr. i månaden. Större tillgodohavanden än 1,000 kr. blockerades och förklarades vara Sovjetunionens egendom.

En annan del av arbetarna hade investerat sina besparingar i bostadshus, vilka till största delen nationaliserades av ockupanterna. Som tillskott till sina egna insatser hade sådana husbyggande arbetare vanligtvis fått anskaffa tillläggskapital i form av växellån. Enligt beslut av den centralkommitté, som tillsatts för nationaliseringen, fingo emellertid de förutvarande husägarna svara för alla växellån, om det inte gick att dokumentariskt bevisa, att beloppen använts till husbygget. Detta var förstas för flertalet av arbetarna omöjligt att göra, och sålunda fingo arbetarna av "sin egen stat" prygel i två omgångar.

Till följd av denna uppenbara rövarpolitik förlorade

arbetarklassen redan från början allt förtroende och aktning för Sovjetunionens institutioner. Under hela ockupationen strömmade inga som helst besparingar till bankerna, fastän pressen och agitatorerna våldsamt propagerade härför. Också den senare företagna försäljningen av statsobligationer slutade just bland arbetarna med fullkomligt fiasko. De som därtill voro direkt tvungna, försökte att lämna en så minimal summa som det var oundvikligen nödvändigt, för att inte sätta sin personliga säkerhet i uppenbar fara.

Sovjetunionens lönepolitik

Ett annat viktigt medel, som sovjetmyndigheterna begagnade för assimilationen var den s. k. "förbättring av löneförhållandena", som innebar deras jämställande med Sovjetunionens löner. De från Sovjetunionen tillkallade "lönespecialisterna" stodo här inför en svår uppgift: att bringa de estniska arbetarnas löner på unionens nivå, men så att den realförtjänst som arbetarna hade fått under den demokratiska statsordningen, inte skulle sjunka för katastrofalt. I början försökte man övervinna svårigheten så, att lönerna jämställdes med Sovjetunionens löner, medan priserna på matvarorna förblevo 4 gånger, på andra varor 3 gånger billigare än i Sovjetunionen.

Men eftersom, trots alla dessa manipulationer, minskningen av arbetarnas realförtjänst var uppenbar, försökte man förmildra detta genom att hålla hyrorna och livsmedelspriserna låga. Hyrorna bragtes på en nivå som omöjliggjorde t. o. m. det minimalaste underhåll av de nationaliserade husen och de låga matvarupriserna förde

till det visserligen åsyftade målet att det privata lantbruket ruinerades för att därmed bereda jordmån för den snart följande kollektiviseringen. Om löneförhållandena och levnadskostnaderna lämnades under Sovjetunionens ockupation inga officiella uppgifter, men också de få befintliga uppgifterna kunna skänka en viss belysning.

Enligt den lokala statistiska byråns konfidentiella uppgifter var den estnische arbetarens medelförtjänst 307 rubel i månaden. Den kommunistiska pressen framställde detta som en stor löneförhöjning, eftersom den estnische arbetaren i stället för de tidigare 103 kronorna nu fick 307 rubel. Om man emellertid räknar om denna lön efter den verkliga kursen 1 kr. = 10 rubel, hade industriarbetarnas reallön sjunkit till 30,70 kronor. Tar man de låga hyrorna och matvarupriserna med i beräkningen kan man uppskatta industriarbetarens reallön under Sovjetunionens tid till ungefär 50 kr. i medeltal, vilket betyder en minskning av 50 proc. i jämförelse med självständighetsperioden.

För att få en uppfattning av arbetarnas realförtjänst, skola vi se, hur mycket den estnische arbetaren för sin genomsnittslön på hösten 1940 kunde köpa av samma förnödenheter som tidigare angivits beträffande självständighetstiden.

Matvarupriserna försökte man under de första ockupationsmånaderna hålla låga. Skillnaden i jämförelse med sovjets priser blev här mycket stor. Medan ett kilo fläsk i Leningrads räjong kostade 26 rubel var priset i Estland fixerat till 3,80 rubel. Ett kilo smör kostade i Leningrad 25—28 rubel, i Estland bara 7 rubel. Det var klart för alla att ett sådant förhållande inte kunde vara länge. Eftersom den stora assimilationsprocessen var i full gång på alla

områden, var det omöjligt att föreställa sig, att man länge kunde bevara en sådan prisskillnad. Det var bara tänkt som en övergående åtgärd för att lugna arbetarna, vilkas levnadsstandard man inte ville sänka så katastrofalt strax efter ockupationen, samtidigt som agitatorerna överallt förkunnade, att arbetarnas förhållanden starkt förbättrats.

Vad beträffar industriprodukterna stod emellertid bilden redan från början klar för arbetarna. På hösten 1940 kostade t.ex. ett par promenadskor redan 120 rubel, en färdigsydd kostym 500 rubel, en vinterrock 800 rubel. Medan en arbetare tidigare kunde köpa åtminstone 7 par skor eller 2 kostymer för sin månadslön räckte hans månadslön nu inte ens till 1 kostym eller endast till 2 ½ par skor. Därtill var det inte så lätt och enkelt att köpa varor, som det varit under självständighetstiden, då affärerna voro rikligt försedda med varor. Nu fanns det industrivaror att få endast i mycket begränsad mängd. Framför affärerna bildades långa köer, likadana köer som äro ett karakteristiskt drag i den ryska stadens gatubild. 1940 skedde flera nya prisförhöjningar. På våren 1941 hade prisnivån i Estland redan kommit den sovjetryska prisnivån kännbart närmare. Den stora assimilationsprocessen började närma sig sitt slut.

Samtidigt avvecklades de bisysslor arbetarna på eget initiativ förskaffat sig. Arbetarna voro tvungna att göra slut på alla sina småföretag, eftersom alla hantverkare måste tillhöra karteller. Till en kartell fick emellertid en fast avlönad arbetare icke höra. Den privata affärsverksamheten och en stor del av den marknadshandel, som förut givit många arbetarfamiljer en bra biinkomst, likviderades. Arbetarna bundos vid sina fabriker och berövades varje

möjlighet till självständiga initiativ. Efter att den estniska arbetarklassen förlorat alla sina friheter började den en dyster trälldomens tid.

Sovjetunionens socialförsäkring

Redan de första månaderna av sovjetregimen raserades hela det hittills gällande systemet för socialförsäkringen i Estland. Genom förordning den 29 nov. 1940 likviderade folkkommissariernas råd i den estniska socialistiska sovjetrepubliken alla sjukkassor och arbetarnas försäkringsföreningar. Dessa stiftelsers stora förmögenheter överlämnades till de nya fackföreningarna. Sjukhus, apotek och andra vårdanstalter lades emellertid under folkkommissariatet för hälsovård.

Den statliga läkarvårdens organisation

I sovjetsystemet måste läkarvården vara fri för alla arbetande. Alla läkare förvandlades till statsavlönade och de fingo taga emot de sjuka på polikliniker och rådgivningsbyråer. För läkemedel fick man emellertid betala som förut. På grundval av utfärdat läkarintyg fastställde fackföreningskommittéer understödet åt den sjuke eller skadade att utbetalas av företagets administration.

Följden av denna omorganisation var att hela socialförsäkringens system fruktansvärt byråkratiserades och förvirrades. Av läkarna fordrades ifyllandet av alla sorters for-

mulär, redogörelser och kontrollistor. För varje sjuk måste de ifylla ett detaljerat uppgiftsformulär. Därmed åtgick större delen av tiden för de i statens polikliniker tvångsvis enrullerade läkarna — inte för undersökning av de sjuka utan för allehanda byråkratiska kansligöromål. I poliklinikerna bildades långa köer vid läkarnas dörrar. Det var omöjligt att i denna massa skilja de allvarligt sjuka från simulanter av olika slag, vilka försökte att få läkarbetyg som berättigade till frånvaro från arbetet, fastän detta var belagt med svårt straff. Svårt sjuka, ofta med hög feber, måste ofta vänta flera dagar, innan de blevo insläppta till läkaren. Mången sjuk hade under tiden redan dött, innan det blev hans tur att komma till läkaren. Man kunde inte längre tala om en snabb läkarvård i rättan tid. Det var också nästan omöjligt att få privat läkarvård eftersom alla läkare fingo tillbringa större delen av sin tid i statens polikliniker. Ej heller kom någon på privat väg till sjukhus, där man blev emottagen bara efter medgivande av en poliklinik eller läkarkommission. Denna ordning, om man kan kalla det så, blev ännu svårare att fördraga på grund av att i Estland i slutet av självständighetstiden en kännbar överproduktion av läkare gjorde sig gällande, varför läkarvården för alla var ytterst lättillgänglig.

Medan den i poliklinikerna meddelade läkarvården var kostnadsfri för de arbetande, voro däremot priserna på läkemedel så höga, att de överstego de förutvarande läkararvodena och läkemedelskostnaderna sammanlagda. Det torde vara onödigt att tillägga, att det i hela Sovjetunionen rådde stor brist t. o. m. på de allra enklaste läkemedel, och många läkemedelspreparat från Sovjetunionen visade sig vara av en mycket låg kvalitet.

Som ett intressant kuriosum kan nämnas, att läkarnas genomsnittslön var fastställd till 300 rubel, varigenom läkarna fingo mindre lön än en genomsnittsarbetare. Att med sådana löneförhållanden läkarna arbetade mindre för avlöningens skull än av yrkesidealitet är klart. Denna ytterst låga lön blir mera begriplig för oss, om vi ge akt på läkarnas korta och bristfälliga utbildning i Sovjetunionen och deras därav följande mycket bristfälliga kvalifikationer. De stodo icke på högre nivå än fältskärerna i Estland.

Sjukpenning

Den statliga socialförsäkringen skulle enligt Sovjetunionens system omfatta alla avlönade. Men i verkligheten visade det sig att detta återigen bara var en tom fras. Vid utbetalningen av sjukpenning skilde man först och främst mellan sådana som hörde till fackföreningar och sådana som inte hörde dit. De som inte hörde till någon fackförening fingo bara halv sjukpenning. Om man ville ansluta sig eller icke till en fackförening däröver rådde inte arbetaren själv, detta beslöt partiet från fall till fall efter politiska överväganden. Därigenom var redan i förväg en del arbetare uteslagna från den fullständiga sjukhjälp. Sjukpenningens storlek var i sovjetsystemet vidare beroende av den tid man haft arbetsanställning. Medan i de estniska sjukförsäkringskassorna varje arbetare redan från sin första arbetsdag kunde få sjukpenning uppgående till $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ av hans daglön, så fingo arbetare, vilka arbetat på sin arbetsplats mindre än 6 månader enligt Sovjetunionens föreskrifter ingen sjukpenning alls. Fackföreningsmedlemmar fingo

efter att oavbrutet ha arbetat i 6 månader till 2 år sjukpenning med 50 proc. av sin daglön, icke medlemmar däremot bara 25 proc. Efter 2—3 års arbete var normen 60 proc., efter 3—6 års 80 proc., efter 10 års oavbrutet arbete uppgick sjukpenningen till 100 proc. av daglönen.

När en arbetare, som arbetat t. ex. 10 år oavbrutet i samma företag och därför vid sjukdom var berättigad till understöd med 100 proc. av lönen, lämnade sin plats och tog en annan, då räknades emellertid hans arbetsanställning som avbruten och han fick t. ex. under de första 6 månaderna efter insjuknandet inte något understöd alls.

Eftersom arbetskraftens rörlighet från den ena arbetsplatsen till den andra i sovjetsystemet var rätt stor, så blev praktiskt taget en stor del av arbetarna ovillkorligen utan någon som helst sjukhjälp.

Redan dessa exempel ge vid handen, att den ryska socialförsäkringens tillämpning i Estland inte medförde några förbättringar för arbetarklassen, utan tvärt om mycket försämrade arbetarnas sociala trygghet.

Förhållandenas kännbara försämring framgår också, då vi jämföra motsvarande belopp i budgeten. I 1939/40 års budget för den estniska republiken upptogs:

För socialförsäkringen och understöd		6,116.000 kr.
Bidrag till sjukförsäkringskassornas utgifter		2,000,000 „
Olycksfallsförsäkring		1,000,000 „
Summa		9,116,000 kr.

Dessutom räknade varje kommunalbudget med stora summor för understödsverksamhet så att det de sista själv-

ständighetsåren användes långt mera än 10 milj. kronor i Estland för socialförsäkring och understöd.

I den under den ryska ockupationen för Estland sammanställda budgeten beräknades för:

den statliga socialförsäkringen rbl 12,510,000	
eller	1,251,000 kr.
socialvård rbl 1,910,000 eller	191,000 „
	Summa 1,442,000 kr.

Sålunda användes under den ryska ockupationstiden för socialförsäkring och -vård 7—8 gånger mindre än under självständighetens sista år.

Arbetarskydd

I och med det tvångsmässiga förenandet av den Estniska Republiken med Sovjetunionen blevo också Sovjetunionens lagar gällande i Estland.

Alla estniska organisationer för arbetarskydd upplöstes, likaså Socialministeriet, vars uppgifter övertogs av tre folkkommissariat. Också arbetarnas intresserepresentanter i enskilda företag — arbetarråd och arbetarombudsmän — avskaffades.

I den arbetsrättsliga lagstiftningen uppstod ett fullkomligt kaos. Folkkommissariernas råd började med sina förordningar ändra förut gällande lagar och förordningar. Detta gjordes emellertid så ytligt och i så allmänna orda-

lag, att snart ingen längre visste, vilken lag som gällde och vilken som inte gällde.

Sovjetunionens högsta råds presidium förordnade den 6 nov. 1940 att i litauiska, lettiska och estniska sovjetrepublikerna Storryska sovjetunionens (RSFSR) kriminallag, civil- och lag om arbete skulle provisoriskt gälla. Folkkommissariatet för rättsskipning i Sovjetunionen försåg lagen med anmärkningar angående den ena eller andra paragrafens giltighet. Också ifråga om arbetslagstiftningen måste unionens folkkommissariat för rättsskipning framlägga motsvarande anmärkningar, d. v. s. föra lagen å jour. Men denna uppgift var till och med för folkkommissariatet omöjlig att fullgöra, därför att det i arbetslagstiftningen i Sovjetunionen rådde ett sådant kaos, att det nästan var omöjligt att orientera sig däri. Man blev inte färdig med detta arbete, innan sovjets makt bröts, varför Sovjetunionens arbetsrätt i praktiken ej heller blev gällande i Estland. Arbetslagstiftningen hör i Sovjetunionen till den s. k. fristatslagstiftningen. Sina egna lagböcker hade emellertid bara RSFSR och Ukraina. I praktiken hade RSFSR:s lag blivit gällande över hela unionen. Sovjetunionens Folkkommissariers Råd började utfärda förordningar, som kompletterade RSFSR:s arbetsrätt. Förändringarna utgavs ibland som bilaga till lagen, ibland kommo de emellertid ut endast i den officiella tidningen. Ofta voro de av unionens folkkommissariers råd utfärdade förordningarna alldeles självständiga lagar, vilka ibland stodo i motsats till gällande lag. Allt detta förorsakade ett sådant kaos, att inte ens unionens allra bästa jurister kunde fastställa, vad som egentligen ännu gällde inom arbetsrätten och vad som hade förlorat sin giltighet.

Utan hänsyn till denna oreda förordnade Arbetsfolk-kommissariatet, att från den 1 jan. 1941 skulle i Estland vad beträffar arbetsrätten hänsyn tagas endast till RSFSR:s lagar och Unionens Högsta Råds Folkkommissariers Råds förordningar. Nu uppkom ett underligt förhållande. Alla lagar i den estniska sovjetrepubliken skulle ha utkommit på estniska. Så var emellertid inte förhållandet. Bara centralorganisationerna hade de ryska texterna och dessutom visste man aldrig, om vederbörande föreskrift gällde eller ej. På det viset visade det sig vara omöjligt att i praktiken ordna arbetsvillkor eller arbetsförhållanden på grundval av några lagar. Lagens tillämpning förlorade på det viset sin mening, och det är mycket typiskt vad som yttrades av Popov, ställföreträdande ledare för arbetarskyddssektionen i Fackföreningarnas Centralförbund i Sovjetunionen: "Lagen får inte hindra livet. Om livsbetingelserna äro sådana att de fordra, att man sätter sig över lagarnas föreskrifter, då måste man också göra det."

Den av sovjetunionens inrikes folkkommissariat (NKVD) utövade terrorn ersatte lagarna

En sådan uppfattning av arbetarskyddet berövade arbetarna varje lagligt skydd. Den ersattes med en brutal social despotism. Under den socialistiska statens skylt gjordes hela arbetarklassen till slavar under en avgränsad parti-oligarki och den där bakom stående NKVD (f. d. GPU, d. v. s. den politiska polisen), den verkliga maktinnehavaren. Genom NKVD reglerades Sovjetunionens hela liv.

Skyddade för NKVD voro varken folkkommissariat, domstolar, fackföreningar eller ens det kommunistiska partiets organ och medlemmar fastän de till namnet skulle uppbära och förverkliga arbetarklassens diktatur, för att inte tala om vanliga tjänstemän och enkla arbetare i fabrikerna. Ingen myndighet i Sovjetunionen kunde vidtaga några åtgärder för lagarnas verkställighet om det inte behagade NKVD. Vad som emellertid behagade NKVD visste aldrig någon. Samma grundsatser, som i dag höllos i ära, kunde redan i morgon ge orsak till talrika häktningar och avrättningar. Härpå berodde den för Sovjetunionen så karakteristiska fullkomliga osäkerhetskänslan och ständiga ångesten på alla livsområden. För arbetarskyddsfunktionärerna var tillståndet rent tragiskt: de måste å ena sidan fordra lagarnas efterlevnad, å andra sidan kunde NKVD för detta förklara dem för kontrarevolutionärer och sabotörer.

I denna atmosfär blev de estniska arbetarnas tillstånd inom kort sådant, att de snart kände sig fågelfria utan allt lagligt skydd. De voro tvungna att vara nöjda med allt, som partiet fann för gott att genomföra. Det sades att arbetsdagen var lagligen begränsad och kortast i hela världen; i själva verket förlängdes emellertid arbetarnas arbetsdag efter ockupationen från 8 timmar till 9 timmar. Ofta fick man arbeta t. o. m. på helg- och vilodagarna. Enligt lagen fick uppsägning i arbetet endast ske i anledning av en bestämd förseelse, i praktiken kunde emellertid ett företags administration ögonblickligen avskeda varje arbetare utan att meddela orsaken. Kronan på verket sattes dock våren 1941 genom den förordning enligt vilken alla arbetare blevo bundna vid sina företag och varje byte av arbetsplats vid strängt straff förbjöds. Den estniske arbe-

taren hade fallit i ett slaveri, vilket han inte hade upplevat på århundraden.

Varje oförskräckt uppträdande mot att löne- och arbetarskyddsbestämmelserna icke upprätthölls och mot annan orättvisa stämplades snart som kontrarevolutionär verksamhet, och anklagaren försvann vanligtvis snart spårlöst.

Eftersom de estniska arbetarna med sina västeuropeiska tänkesätt och t. o. m. lokala kommunistiska ledare inte kunde tåla en sådan brutal nihilism och olaglighet och det därför allt oftare gjordes motstånd för att kräva de lagliga rättigheterna, så överlämnades makten snart helt och hållet till unionens folkkommissariat för inre angelägenheter (NKVD). Till Estland sändes tusentals tjekaagenter vilka här organiserade ett självständigt underrättelse- och terrorsystem. Från denna tid voro både arbetarna och deras höga ledare, folkkommissarierna, i fullkomligt samma båt. NKVD arbetade i Estland alldeles självständigt och räkade inte alls med vare sig folkkommissariernas råd i den estniska sovjetrepubliken eller det estniska kommunistiska partiets centralkommitté. Denna institutions organ följde lika ivrigt folkkommissarierna i den estniska sovjetrepubliken som vanliga arbetare. NKVD föreskrev såväl för högsta rådet som folkkommissariernas råd vad de skulle besluta. NKVD fick när som helst häkta vilken medborgare som helst, och ingen annan myndighet fick här blanda sig i.

Så häktades och försvann spårlöst under de första ockupationsmånaderna den av kommunisterna utnämnde justitieministern advokat B. Sepp och ekonomiministern Nichtig-Norma. Snart avsattes på NKVD:s order folkkommissarien för kommunalekonomi Kärm. Senare häktades arbetsfolk-

kommissarien Max Unt för att han hade bedrivit en oriktig lönepolitik. Samme Unt hade i början av ockupationstiden varit krigsminister och premiärministerns ställföreträdare. Alla dessa höga befattningar och hans tjänster, då han jämnade vägen för ockupationsmakten, kunde inte rädda honom ur NKVD:s klor, då han senare som gammal kommunist försökte på sätt och vis modigare och självständigare stå för arbetarnas intressen. Senare kom också biträdande folkkommissarien för den lätta industrin Tihanova, f. d. textilarbeterska, på grund av sitt resoluta uppträdande för arbetarnas intressen en tid i fängelse.

Man kan förstå att efter dessa ständiga och talrika häktningar av estniska kommunister också andra övertygade estniska kommunister föllo i en djup moralisk depression och började begripa, att det i Sovjetunionen inte fanns några spår av socialism, kommunism eller ens av arbetardiktatur. De voro enbart tomma fraser och slöjor, bakom vilka man tydligt såg den otyglade makten hos en despotisk våldsregim och den därav följande "realpolitiken", vars enda men mycket bestämda och orubbliga "grundtanke" och mål är att bevara, befästa och utbreda sin egen makt till varje pris och med vilka medel som helst.

Arbetarnas friheter i "arbetarnas paradiset"

Som vi förut sågo, förverkligade arbetarna under Estlands självständighetstid sin föreningsrätt och sin rätt till egna initiativ genom fackföreningarna och de officiella

självstyrda "kamrarna" och företagsråden. Strax efter ockupationen likviderades arbetarnas alla officiella representationer i fabrikena, likaså alla kamrarna. Bara fackföreningarna kvarstodo, men deras struktur och uppgifter förändrades fullkomligt. Fackföreningarna förvandlades till stränga tvångsinrättningar. Varje arbetare var t. ex. tvungen att vara medlem i fackföreningen om inte partiet avvisade honom. Medlemmarna förlorade rätten att delta i fackföreningarnas verksamhet och ledning enligt grundprincipen av alla medlemmars likaberättigande. Fastän fackföreningarnas styrelser formellt voro fritt valda,ingo som kandidater till de ledande posterna endast uppställas de, som voro medlemmar i kommunistiska partiet eller sökt inträde däri. Enligt den vanliga ordningen föreslogos kandidaterna till fackföreningens styrelse av det kommunistiska partiets celler i företagen, medlemmarna hade varken enskilt eller kollektivt någon initiativrätt. Det hölls inte några årsmöten i vanlig mening.

Med en sådan struktur upphörde Sovjetunionens fackföreningar att vara skyddsorgan för arbetarklassens självständiga verksamhet och intressen. Tvärtom förvandlades de snart till övervakare av arbetarnas tänkesätt och arbetsdisciplin och av ordningens bevarande i fabrikena. Därmed vändes fackföreningarnas verksamhet till sin diametrala motsats i jämförelse med de förutvarande uppgifterna.

Många förutvarande fackföreningsmedlemmar, vilka i början i sin okunnighet välvilligt gingo med sina nya kommunistiska husbönder, kunde inte senare orientera sig så fort efter de nya "principerna", varför de senare häktades och försvunno spårlöst.

De kommunistiska fackföreningarna hade också till upp-

gift att organisera arbetarnas s. k. kulturella självverksamhet.

Detta "kulturarbete" bestod huvudsakligen i att man om kvällarna tvångsvis samlade ihop de efter den förlängda arbetsdagen uttröttade arbetarna och försökte att med till leda upprepade slagord eller genom att inpränta en kort kurs i kommunismens historia bibringa dem ett kommunistiskt sinnelag. Ibland befalldes arbetarna också att samlas för att marschera förbi sina höga ledare och att iscensätta demonstrationer. Längre sträckte sig inte arbetarnas "kulturella självverksamhet".

Man började emellertid att utnyttja fackföreningarnas tvångsorganisation i NKVD:s underrättelsenät och förföljelseorganisations intressen. Denna underrättelseorganisations grenar måste sträcka ut sig inte bara till varje arbetsställe, utan t. o. m. till varje arbetarfamilj. Den till underrättelseagent utvalde tjänstemannen eller arbetaren kallades till NKVD:s ämbetslokal eller till en hemlig lägenhet där han med hotelser blev ålagd att periodvis lämna uppgifter om kamraternas sinnesstämning, tänkesätt och åsikter. Om arbetaren vägrade att utföra denna förnedrande snokarverksamhet eller inte gjorde det tillräckligt noga, var han snart spårlöst försvunnen.

Fastän agenterna värvades hemligt, var det ändå snart bekant i alla verkstäder och inrättningar att NKVD:s otaliga agenter spionerade på varje arbetare, så att varje arbetsskamrat kunde visa sig vara en förrädare.

Detta tvingade alla arbetare till yttersta försiktighet. En dyster atmosfär av misstroende blev så tryckande, att arbetarna inte längre kunde tro sina bästa vänner. Man hade

bara att vara fullkomligt tyst eller mekaniskt upprepa de officiella propagandafraserna.

Det är då förståeligt att i denna atmosfär av misstroende och förlamande ångest det inte kunde vara tal om att arbetarskyddslagar efterlevdes eller att någon fordrade att de efterlevdes. Varje protest, varje vädjan till högre ort rörande arbetarskyddslagarnas bristande efterlevnad stämpades av NKVD som en verksamhet riktad mot Sovjetunionens samhällsordning. Arbetarskydd i den bemärkelsen man fattar det i kulturstaterna västerut finns inte i Sovjetunionen. Vad man där försökte tillämpa som arbetarskydd, är ett raffinerat och grymt system för att tvinga arbetarna att arbeta också under de allra eländigaste arbets-, löne- och levnadsförhållanden.

Det är otänkbart att det skulle finnas något annat land i världen, där arbetarklassen är så förtryckt som i Sovjetunionen och så grundligt berövad inte bara de friheter och rättigheter, som arbetarna i de fria länderna kämpat sig till, utan alla mänskliga rättigheter överhuvudtaget. Sådant var de estniska arbetarnas omdöme om Sovjets samhällsordning, som de voro tvungna att avgiva efter egna bittra upplevelser. Det låter som en tragisk ironi, att samma arbetarklass som efter officiell lösen var herre i eget hus i Sovjetunionen, varest ju proletariats diktatur skulle vara genomförd, i själva verket är utan varje rättsligt skydd och icke mindre förslavad än alla andra Sovjetunionens samhällsskikt. I Sovjetryssland härskar diktatur, vilken håller sig vid makt med brutal terror och cynisk demagogi; detta är emellertid inte arbetarklassens diktatur. Det är en diktatur över arbetarklassen och hela folket, som ligger tungt på alla befolkningsskikt.

Skjutsningarna

Den 13—14 juni 1941 förblir en av de dystraste timmarna i estniska folkets historia. Då röda arméns makthavare begrepo, att deras regim snart skulle ta en ände, försökte de före försvinnandet åtminstone ge fritt spelrum åt sin förstörelselusta. Den illa beryktade människoskjutsningen till Ryssland började. NKVD-männen trängde tillsammans med den röda milisen om nätterna in i lägenheter och befallde hela familjer att sätta sig i lastbilar, de tilläts blott att ta med sig det minsta möjliga av personliga ägodelar. Förskräckta, sömniga och ofta halvklädda människor skjutsades till järnvägsstationerna och sattes här i hundratals, med järngaller försedda boskapsvagnar, män och kvinnor skilda åt.

Hela skjutsningen utfördes med en fruktansvärd brutalitet. De med människor fullastade kreatursvagnarna, vilka voro omringade av röda arméns soldater, lät man dygnstals stå i brännande sol, eftersom järnvägarna inte kunde på en gång släppa fram en sådan mängd av med människor fyllda godsvagnar. Tusentals män, kvinnor, barn och spädbarn föllo ihop och tiotals dogo. De olyckliga till hälften vansinniga människornas skrin och stönanden hördes på långt avstånd. På så sätt skjutsades från Estland på en kort tid omkr. 10,000 människor. Som det senare visade sig, splittrades därvid familjerna; hustrur och barn placerades skilda från männen som tvångsarbetare i kolhoser och torvmossar, medan männen fördes som trälar till de sibiriska skogarna. I många fall ha t. o. m. fäderna skickats åt ett håll, mödrarna åt ett annat och barnen åt ett tredje håll i Ryssland. Mera än något annat ger detta sön-

derslitande av familjebanden bevis på de maktavandes omänskliga råhet och hjärtlöshet i Sovjetunionen. Varför behövdes detta? Varför behövde man krossa tusentals olyckliga kvinnors hjärtan genom att rycka från dem deras barn och livskamrat? Och allt detta genomfördes utan någon anklagelse, utan någon domstols beslut. Ingen av de bortskjutsade hade en aning och inte heller senare fick någon veta varför han blev ålagd ett sådant förskräckligt straff.

Den ryska pressen har senare försökt ge ett sken av berättigandet av detta råa handlingsätt genom att påstå att de bortskjutsade utan undantag varit tyska "femtekolonnare". Fakta kullkasta fullständigt detta påstående. Den största delen av de 15,000 bortskjutsade voro enkla människor, arbetare, bönder, tjänstemän och intellektuella. Bland de bortskjutsade befunno sig många medlemmar av den tidigare arbetarrörelsen och fackföreningarna — så t. ex. ordföranden i f. d. fackföreningarnas centralförbund J. Voiman, viceordförandena O. Ruus och J. Rukki, likaså nästan alla ledande medlemmar av det socialdemokratiska partiet, förutvarande riksdagsmedlemmar: K. Virma, A. Oinas, J. Piiskar, K. Freiberg, L. Johanson, A. Kärner, P. Schütz, H. Martna, den mångåriga representanten för de estniska arbetarna i Internationella Arbetsbyrån A. Gustavson och många andra. Bara de få socialister som i sista stund kunde försvinna under golvet äro kvar. Alla dessa människor hade varit de mest övertygade och ivriga motståndare till Hitler och överhuvudtaget tyskheten och hade bekämpat alla autoritära och fascistiska tendenser redan från 1930. Likaså voro de bortskjutsade arbetarna, bönderna och intellektuella nästan utan undantag övertygade

motståndare till fascismen. Det inte särskilt stora antalet estniska medborgare som hade haft några vänskapliga känslor för nazismen eller överhuvudtaget för tyskarna hade redan tidigare överförts till Tyskland vid "repatrieringen", som skedde i oktober 1939 och i februari och mars 1941 efter överenskommelse mellan Moskva och Berlin. Det verkliga motivet för skjutsningarna var en grym önskan att innan man lämnade detta folk, som under hela ockupationsåret irriterat ockupanterna med sitt ironiskt överlägsna och reserverade uppträdande, tillintetgöra de mest livskraftiga och ledande befolkningsskikten, som kunde organisera motståndet.

Efter utbrottet av det rysk-tyska kriget fick den kommunistiska terrorn en ännu skarpare form. Man fortsatte att leta efter människor som skulle skjutas bort, på samma gång häktade man och dödade invånare massvis. Röda arméns soldater och partiets förintelsebataljoner trängde sig in i bondgårdar på landet och sköto i flera fall ner hela familjen. På det viset skötos också människor, som alldeles tillfälligt voro gäster i det angripna huset. På så sätt dödades t. ex. åtskilliga järnvägsmannafamiljer som tillfälligt bodde på pensionat i Tallinns omgivning.

Hela folket hade blivit fågelfritt. Människor flydde till skogar och mossar som för århundraden sedan under moskoviternas krigshärjningar. Varje manlig medborgare, som kom i ryssarnas händer, skjutsades under förevändning av mobilisering till Ryssland. Allt som allt lyckades ryssarna under sin korta terrorregim i Estland skjutsa över 61,000 människor.

Vid tyskarnas ankomst grepo 10,000-tals ester, som hade

flytt till skogarna, arbetare, bönder och universitetsprofessorer sida vid sida till vapen och rensade utan någon större hjälp från tyskarnas sida hela distrikt och största delen av de estniska städerna från ryssar. Detta var en naturlig reaktion hos ett livsbejakande och sunt folk mot terror-systemet och de krafter som angripa livets grundvalar.

DEN ESTNISKE ARBETAREN UNDER DEN TYSKA OCKUPATIONEN

När de tyska trupperna efter den tillbakatågande ryska armén ockuperade Estland, kände mången en relativ lättnad, eftersom trots allt folket ändå räddats från den direkta faran att fysiskt förintas.

Men den tyska ockupationsmakten förstod sig inte på att utnyttja den i början gynnsamma stämningen hos folket. Det befriade landet fick inte tillbaka de minsta politiska rättigheter, i landet gjorde sig en sträng gestapodiktatur gällande. Folkets besvikelse var definitiv, när i stället för den minsta möjliga egna förvaltning ett par "quislingar" med tyskt medborgarskap importerades från Tyskland och dessa här bildade den s. k. "Estlands självstyrelse".

Bristen på statskloket, den politiska terror, som snart visade sig och utpressandet av de sista reserverna ur det redan förstörda landet tvingade den största delen av det estniska folket att ställa sig i skarp opposition också gentemot tyskarna. Den estniska arbetarklassen förstod snart att ett slags terror endast ersatts med ett annat.

Under existensminimum sänkt levnadsstandard

Olidliga tvångsbestämmelser för lantbruket

Oaktat den stora produktionsminskningen under sovjetockupationen och krigets förstörelser hade det estniska lant-

bruket kunnat försörja hela civilbefolkningen med lantbruksprodukter, varvid stora kvantiteter blivit över också för ockupationsmakten. I stället ha emellertid de tyska ockupationsmyndigheterna på de estniska bönderna ställt sådana krav, vilka det varit alldeles omöjligt att fylla.

Således krävdes från det estniska territoriet från 1 sept. 1942 till 31 aug. 1943 lantbruksprodukter för de tyska trupperna i följande mängder:

	Ton
Spannmål	57,000
(därav fodersäd 40,000 ton)	
Kött, huvudsakligen fläsk	10,000
Smör	6,000
Linfrö	1,000
Hö	20,000
Halm	40,000
Potatis	35,000
Spritdrycker	hl 35,000

Dessutom förstås ull, lin och hampa.

Vad angår spannmål så var hela den 1942—43 påbudna leveransskyldigheten (för trupper och civilbefolkning) 60,000 ton säd till människoföda och 60,000 ton fodersäd, tillsammans 120,000 ton. Under fredstid förde det estniska lantbruket inte ens under de allra bästa år mer än 40—45,000 ton i marknaden. Till april 1943 hade levererats 70,000 ton; om och hur mycket det gick att utpressa ännu senare är obekant. Om man därifrån drager 57,000 ton, den del av leveransen som var avsedd för trupperna, är den del som civilbefolkningen skulle få katastrofalt liten. På sommaren 1943 rådde också en ytterlig brödbrist i de estniska städerna. För att mildra denna blandade man 30 proc. korn, 20 proc. havre och dessutom agnar i brödet.

Vad köttleveranser beträffar kan det estniska lantbruket maximalt ge 17,000 ton. Om man därifrån drager 10,000 ton, som gick till trupperna, blir det bara 7,000 ton över för civilbefolkningen, vilket inte ens räckte till för de svältransoner, som utlovades civilbefolkningen.

Av den fastställda kvantiteten för smörleveranserna ha bönderna kunnat fylla blott 70 proc., som till största delen gick till trupperna, så att civilbefolkningen praktiskt taget var utan smör hela förra vintern.

Arbetarklassens katastrofala näringsförhållanden

Matransonerna för civilbefolkningen i Estland äro häpnadsväckande små. Enligt ransoneringskorterna äro invånarna berättigade att få 1,700 gr bröd, 250 gr kött och fläsk, 180 gr smör och 150 gr torra matvaror i veckan, dessutom något gram kaffe eller tesurrogat och 100 kg potatis om året, som man dock själv fick anskaffa från landet. Ibland lämnades också 400 gr socker för 3—4 månader.

Men tillhandahållandet av dessa obetydliga mängder av matvaror har varit i yttersta oordning. Särskilt ofta har man inte kunnat få ut den bestämda smörransonen, så nästan alla vintermånaderna. Nästan varannan vecka fattas också köttet, i stället för vilket det lämnas fisk, huvudsakligen förstörd torsk och strömming. Vissa arbetare med lång arbetstid, nattarbete och grovarbetare få små tilläggsransoner.

Också de lokala myndigheterna måste erkänna försörj-

ningens katastrofala tillstånd. Hur dystert och hopplöst tillståndet är på livsmedelsförsörjningens område i Estland visar oss det estniska prisinstitutets redogörelse, som förelades generalkommissariatet i april 1943. Där kunna vi ordagrant läsa följande:

”Ett olidligt tillstånd på livsmedelsförsörjningens område visar oss Tallinns stadstyrelses redogörelse över de viktigare livsmedel, som vuxna (fr. o. m. 18 år) skulle få under perioden 12 okt. 1942 till 28 mars 1943. Under denna tid skulle varje person få:

1. Kött	6 kg	7. Socker	0,4 kg
2. Bröd	40,8 „	8. Sackarin	50 tabl.
3. Smör och margarin	1,2 „	9. Konfekt	0,1 kg
4. Torra matvaror ..	3,6 „	10. Marmelad	0,63 „
5. Kaffe o. te (surrogat)	1,9 „	11. Salt	4,7 „
6. Ägg	4 st.	12. Ostkräm	0,6 „
		13. Surkål	2 „

Härtill kommer att man inte kunde få ut ens dessa minimala mängder. Sålunda uppgick underskottet av kött denna period till 214 ton, av smör till 466,7 ton, av kaffesurrogat till 36 ton och av te till 10 ton.

Stadsbornas huvudbekymmer är att skaffa sig matvaror, därför att ingen kan leva på ransonerna, utan dessa äro blott ett litet tillskott till de personligen anskaffade matvarorna. Till och med fångarna få större brödrationer än stadsborna. Särskilt eftertryckligt framträder detta, om vi jämföra militärens, fångarnas och civilbefolkningens rationer av livsförnödenheterna:

Matvarans benämning	R a n s o n e r i g r a m				
	för 10 dagar	i v e c k a n	fångar i fängelser o. koncen- trations- läger	civil- befolk- ningen	Tilläggs- ranson till den estniska polisen
Bröd	7,000	2,600	2,100	1,700	650
Torra matvaror	100	150	150	150	—
Ost	100	—	—	—	100
Kött	670	250	250	250	450
Korv	440	—	—	—	—
Fisk	500	—	750 i st. f. kött	—	—
Rollmops	150	—	—	—	—
Salt fisk	—	—	700	—	—
Ägg	1 st.	—	—	—	—
Smör (flott)	200	130	150	80	—
Margarin	135	—	—	—	—
Marmelad	200	—	—	—	—
Konsthonung	200	—	—	—	—
Socker	440	110	35	—	—
Surkål	450	—	—	—	—
Potatis	8,050	7,000	4,500	—	—

Smörrationen (80 gram) får man bara på restaurangerna. Man måste också framhålla brödets dåliga kvalitet, eftersom verkställd undersökning av experter ibland visat, att brödet knappast duger som kreatursföda. De ovan anförda siffrorna behöva inga kommentarer.”

Så står det i Tallinns stads styrelses redogörelse. Dessa siffror behöva verkligen ingen kommentar.

En av läkarna i Tartu på vintern 1943 gjord undersökning av näringsförhållandena i staden Tartu giver oss en beklämmande bild. Uppväxande ungdomar på 11—17 år

behöva minst 2,608 kalorier dagligen, de fingo emellertid bara 1,498 kalorier, alltså fattades 1,110 kalorier, d. v. s. nästan hälften av det dagliga behovet. Ammande mödrars dagliga minimalbehov är 3,672 kalorier, de fingo emellertid bara 2,460 kalorier, alltså fattades 1,212 kalorier. Sorgligast var tillståndet enligt denna undersökning för de blivande mödrarna. De fingo i stället för de nödvändiga 3,672 kalorierna bara 1,168 kalorier, alltså var bristen 2,504 kalorier, d. v. s. deras ransoner uppgingo till blott $\frac{1}{3}$ av den nödvändiga matvarumängden.

Härvid är att märka, att alla ovan nämnda grupper ha grundransonerna höjda. En vanlig vuxens grundranson är i Estland 951 kalorier per dag, om nämligen grundransonerna av alla varor tillhandahållas. I Tartu fick t. ex. varje vuxen person under 78 ransoneringsperioder endast 611 kalorier per dag, eftersom smör inte fanns att få och kött ersattes med fisk. Enligt den 1937—38 gjorda budgetundersökningen gav en vuxen konsuments dagskost i en arbetarfamilj i medeltal 3,900 kalorier. Alltså få arbetarna nu endast 24,4 proc. av den tidigare förbrukade kalori-mängden och detta tillstånd har redan varat tre år.

Den tyska svältkuren inverkar således mest ödeläggande just på bärrarna av det estniska folkets framtid. 1938 uppgick i Tartu spädbarnsdödligheten på grund av undernäring och svaghet till 8,4 proc., 1942 åter ända till 18,7 proc. På grund av matsmältningsfel dogo i Tartu 1938 8,4 proc. men 1942 19,6 proc. av spädbarnen. Alltså ha dödsorsakerna på grund av näringsförhållanden mera än fördubblats. I folkskolorna i Tartu har man hos 90 proc. av undersökta elever kunnat påvisa undernäring och blodbrist. Blodkropparnas (Hb) mängd (som betingar blod-

bristen) visade sig vara normal endast hos 29 elever, d. v. s. 3 proc., hos 891 elever eller 97 proc. hade Hb-halten minskats med i medeltal 50 proc.

Följderna av sådana dåliga näringsförhållanden skildras med överraskande uppriktighet av civilförvaltningens inrikesdirektoriums hälsovårdsstyrelse vid hemlig föredragning för inrikes direktorn den 20 maj 1943. Här säges det bl. a.: "För våra medvetna medborgare är det svårt att förstå grunderna, som tvinga till att den estniske civilmedborgaren förses med 951 kalorier per dag, medan samtidigt i Stortyskland grundransonen är 1,764 kalorier. Därvid får ej glömmas, att innevånarna i våra större städer inte kunna köpa grönsaker på den fria marknaden, inte heller inom ramen av ransonerings genom centraler.

Samtidigt ha här bosatta tyskar och civilförvaltningens personal mycket högre ransoner. De få sina matransoner efter i Tyskland gällande normer. Om vi jämföra dessa, så se vi, att skillnaden mellan de estniska och tyska grundransonerna är mycket stor." (Se tabellen på nästa sida!)

Enligt grundransonerna får sålunda den estniske civile medborgaren 1,160 kal. per dag, den tyske civile medborgaren 1,764 kal. Inberäknat grönsaker äro motsvarande siffror 1,127 kal., resp. 2,327 kal.

Som vi se äro den estniska civilbefolkningens ransoner nästan hälften mindre än den tyska civilbefolkningens. Och samtidigt transporteras tiotusentals ton matvaror från Estland till Tyskland. Vid varje steg möter man en utmanande olikhet i bemötandet. Så fick vintern 1942—43 den tyska kolonin i Tartu, som nästan inte ägde några barn, 150 liter mjölk per dag, samtidigt som mjölken inte räckte till hungerande spädbarn och svårt sjuka. I alla tyska institutioner

Tabell

över den under en månad genomsnittligt erhållna grundransonen för en estnisk och en tysk civil medborgare (beräknad efter de normalransoner som faktiskt tilldelats under en ransoneringsperiod (4 veckor) under tiden okt. 1942 till maj 1943):

Matvarans benämning	Medelransoner som tilldelats den estniska civilbefolkningen under 4 veckor		Den tyska civilbefolkningens normalransoner under 4 veckor	
	kg el. styck	näringsvärde i kalorier	kg el. styck	näringsvärde i kalorier
1. Bröd	6,8 kg	20,400	10,3 kg	30,900
2. Kött (soppkött el. fisk) ..	1,0 „	1,500	1,417 „	2,126
3. Matfett (smör el. marg.)	0,168 „	1,260	0,884 „	6,630
4. Ägg	0,6 st. (0,04 kg)	42	4 st.	280
5. Socker	0,15 „	570	0,98 kg	3,724
6. Torra matvaror (makaroner etc.)	0,5 „	1,750	1,304 „	4,564
7. Ost	—	—	0,205 „	553
8. Ostkräm	0,05 „	135	0,124 „	335
9. Kaffe	—	—	0,316 „	316
10. Salt	0,9 „	—	1,0 „	—
11. Kakao	—	—	0,064 „	128
12. Potatisstärkelse	—	—	0,05 „	45
13. Kondenserad mjölk	—	—	0,17 „	459
14. Marmelad	—	—	0,7 „	2,660
Summa	9,608 kg	25,657	17,514 kg	52,720

Härtill kan man lägga på legal väg inköpta oransonerade matvaror, som ändå tillåtes att köpa bara i begränsade kvantiteter:

15. Potatis	8,5 kg	7,650	17,0 kg	15,300
16. Grönsaker	5,0 „	1,500	6,0 „	1,800
Summa summarum	23,108 kg	34,807	40,514 kg	69,820

äter den tyska personalen för sig och mycket bättre än estniska arbetare och tjänstemän. För den tyska civilbefolkningen ha i alla större städer inrättats särskilda affärer, där tyskarna kunnat mot särskilda kort, förutom sina större grundransoner, få ytterligare följande "tilläggsransoner" per månad: 300 g bakverk, 300 g chokladkarameller, 200 g marmelad, $\frac{1}{2}$ l sprit, 0,6 l likör, 150 g konfekt, 300 cigarretter (kvinnor 150 st.) och (för män) 5 cigarrer och cigarrcigarretter.

En sådan utmanande orättvisa har ännu mera fördjupat förbittringen mot ockupanterna.

Kläder och skodon

I Estland finns det varken kläd- eller skokort. Majoriteten av befolkningen har redan under 4 års tid inte kunnat köpa några klädesplagg, för att inte tala om skodon. Enstaka inköpslicenser ges endast åt dem som arbeta i krigsindustrin. Omständigheterna äro i denna del särskilt svåra för arbetarfamiljerna. Arbetarnas barn kunna inte längre gå i skolan, eftersom de inte ha några kläder eller skor.

Sålunda ha 1942 samtliga invånare i Tartu tilldelats 200,000 poäng textilvaror. Fördelat på invånarantalet (50,000) skulle varje invånare ha fått 39 poäng textilvaror. För jämförelses skull må nämnas att för att köpa en herrkostym behövas minst 100 poäng.

Barn upp till 17 år funnos 1942 i Tartu till ett antal av 10,294. De fingo tillsammans 50,000 poäng textilvaror, d. v. s. varje barn fick i medeltal 5 poäng. Det minimala textilvarubehovet per år är emellertid 384 poäng. Alltså

ha barn och ungdom endast fått 1/100 av sitt behov av kläder fyllt.

Invånare över 17 år funnos i Tartu till ett antal av 40,106. De fingo 1942 150,000 poäng. Alltså fick varje person i medeltal 3,7 poäng textilvaror. Eftersom i Tartu många fått alla sina ägodelar förstörda genom brand för-såg man först och främst sådana med textilvaror. Om man räknar behovet av textilvaror för en person, som ut-satts för eldsvåda till 560 poäng, kunde man med den förutnämnda tilldelningen tillfredsställa endast 300 per-soner. I Tartu funnos emellertid 6,000 som fått sin egen-dom brandskadad; följaktligen räckte dessa textilvaror bara till för 5 % av de brandskadade för att inte tala om de andra.

Lika hopplöst är det med skodon.

I Tallinns folkskolestyrelsens memorandum till borg-mästaren av den 8 maj 1943 läsa vi följande:

”Av klagomål från skolornas och barnträdgårdarnas före-ståndare och på sista tiden allt oftare också föräldrarna finna vi, att elevernas skopproblem hota att bli katastrofala.

Redan i november förra året, då kontroll skedde av ele-vernaskodon, befanns det att en stor del av eleverna saknade skodon, som voro användbara eller möjliga att laga, så t. ex. ägde av 450 elever i den 26. folkskolan:

118 elever brukbara promenadskor

34 „ efter lagning användbara promenadskor

298 „ inga ordentliga skor.

Vintern 1943 voro per dag omkr. 100 elever inte när-varande i skolan på grund av brist på skor.

Av 336 elever i 10. folkskolan gingo 141 elever i skolan med tygskor, 63 elever med lånade skor och 10 med träskor. 64 elever voro inte närvarande på grund av brist på skor.

Genom utrustningsbyråer fingo skolorna och utdelade 1942—43 till 15,221 i Tallinn boende elever 3,000 par läderskor, 800 par galoscher, 100 par filtskor, varjämte utlämnades 3,550 halvsulningslicenser.

Av erfarenheter från de föregående åren vet man, att varje elev behöver åtminstone 1 par ordentliga skor om året och därtill 1—2 halvsulningar.

— — —

Den allmänna bild man får av elevernas utrustning, sär-skilt i fråga om skodon, är beklämmande och tillståndet blir allt mera katastrofalt. Om det inte blir någon förbätt-ring i förhållandena, kunna till nästa höst 90 % av eleverna komma att gå barfota.”

Inte heller detta memorandum av Tallinns skolstyrelse behöver närmare kommentarer.

Så har arbetarna det i det ”Nya Europa”. Nazisternas diktatur har gjort Europas levnadsstandard så låg som den inte varit på århundraden. Denna så stolta, lysande och andligen högtstående världsdel har under nazisternas ocku-pation förvandlats till ett konglomerat av utsvultna, trasiga människor. Hitlers ”Nya Europa” har nivellerats till en levnadsstandard som inte skiljer sig mycket från Sovjet-unionens oändliga mänskliga elände.

Klyftan mellan löner och priser

De tyska ockupationsmyndigheternas första ekonomisk-politiska åtgärder voro ganska förnuftiga. Kursen för den

ryska rubeln bestämdes till 1 rub. = 10 pfennig och den verkade i början att vara mycket lämplig, eftersom lönerna efter denna kurs i rubel föreföllo tillräckligt höga, då priserna i början inte ändrades. Förhållandet ändrades emellertid snabbt. På matvarorna sattes nya priser. Därefter följde omedelbart ransonering av matvarorna och ett strängt inköpslicenssystem nästan för alla varor.

Arbetarna fördelas efter sina löner i 5 grupper:

I. gruppen — utbildade arbetare	med en timlön av	27 pf.
II. „ — utbildade arbetare	„ „ „ „	32 „
III. „ — specialutbildade arbetare	„ „ „ „	38 „
IV. „ — kvalificerade specialister	„ „ „ „	44 „
V. „ — specialutbildade arbetare i förmansställning	„ „ „ „	50 „

Denna lön få bara manliga arbetare över 21 år. Manliga arbetare mellan 18—21 år få bara 80 % därav, 16—18-åringar 60 % och ynglingar under 16 år bara 50 %. Kvinnliga arbetare få i alla åldrar och löneklasser endast 80 % av motsvarande manliga arbetares lön, också då de göra samma arbete som männen. Under Estlands självständighetstid gällde likalönsprincipen.

Som framgår av tabellen, har de estniska arbetarnas nominallön bragts nästan på självständighetstidens nivå (efter kursen 1 Ekr. = 1 RM). Också de ransonerade matvarornas och industrivarornas priser bragtes ungefär på samma nivå som under självständighetstiden. Därför fick man först ett intryck, att de tyska ockupationsmyndigheterna försökte höja de estniska arbetarnas köpkraft till dess förra höjd.

Den hårda verkligheten förvandlade emellertid snart

dess utsikter till en stor parodi. Om det estniska folket livnärt sig endast på de förutnämnda matransonerna, hade det redan för länge sedan dött ut. Den största delen av matvarorna och andra elementära förnödenheter måste köpas på den s. k. "frimarknaden". Priserna överstiga här normalpriserna 10—20 gånger.

Enligt det estniska prisinstitutets rapport i mars 1943 till direktörerna i den estniska självstyrelsen voro priserna på "frimarknaden" följande:

	RM per		RM per
Mjöl (råg)	10—20 kg	Ägg	1,5—2 st.
Fläsk	70—80 „	Kostym	3,000—7,000 „
Kött	50—60 „	Skor	500—1,000 par
Smör	100—120 „	Strumpor av konst-	
Socker	40—50 „	silke	100—120 „

Det är självklart att arbetarnas löner inte räckte till att köpa på "fria marknaden", med ovan anförda timlöner kan inte ens de högst avlönade arbetarna under 9 timmars arbetsdag förtjäna mera än 113 RM i månaden. Sålunda kan en specialutbildad arbetare i förmansställning för sin månadslön på fria marknaden endast köpa ett kg smör och måste arbeta minst ett halvt år för att få ett par skor; för att köpa en kostym behövs det tre årsinkomster.

Således är det med de officiella lönerna alldeles omöjligt att ens skaffa matvaror åt familjen, för att inte tala om andra förnödenheter. För att kunna existera säljer och köper man allt slags gammalt skräp och begagnade föremål som ha ett förvånansvärt högt pris. Utan att överdriva kan man säga, att befolkningen i Estland, de där varande tyskarna inberäknade, måste spekulera för att kunna upp-

räthålla livet. Typisk är den anekdot, som omtalar, att man i framtiden ämnar resa ett monument till den "obekante spekulantens" ära.

Hela den officiella prispolitiken har gjort ett stort fiasko. Det går inte att med nazisternas officiella dekret ändra de järnlagar som tillgång och efterfrågan föreskriva. Dessutom ha de officiella prisernas relationer utbildats på ett felaktigt sätt, vilket fört in i en återvändsgränd. Estniska prisinstitutets månatliga redogörelser till direktörerna i den estniska självstyrelsen visa detta med klassisk klarhet. Så här heter det i redogörelsen från juni 1942:

— — —

"Tjänstemännens och arbetarnas löner ha blivit stående ungefär på den estniska självständighetstidens nivå, men matvarornas priser på restauranger ha stigit t. o. m. över 100 %. Grönsaker äro 100—400 % dyrare än under självständighetstiden, varför den köpande allmänheten med nuvarande löneförhållanden inte kan få några grönsaker. För att en bonde skall kunna köpa 1 kg salt strömming, måste han sälja 9—10 kg råg. Under självständighetstiden fick bonden för 1 kg salt strömming ge bara 1,5 kg råg.

— — —

Bönderna få från Tyskland beställa smågrisar för 75 RM per styck. Denna möjlighet tycktes vara glädjande, eftersom detta pris för smågrisar var mycket lägre än på fria marknaden. Men efter att ha betalt 75 RM för en liten gris, får han senare för en fullvuxen 100 kg gris, som han är tvungen att sälja till staten, bara 45—50 RM. För att avlöna en kvinnlig arbetskraft, måste bonden varannan månad sälja en 100 kg gris. Alltså går lantbruket enligt

de officiella priserna bara med förlust. Den enda utvägen är spekulationen."

I redogörelsen från augusti 1942 heter det:

— — —

"På statsegendomen Tori såldes en tjur med 942 kg köttvikt för 371,04 RM och för detta belopp kunde man åt arbetarna på egendomen bara köpa 275 kg orensad salt strömming. Sålunda betalade staten 40 pf. för ett kilo kött och tog 90 pf. för ett kilo salt strömming — —."

Redogörelsen från november 1942 säger bl. a.:

"Bland bönderna framväxer ett allmänt missnöje med de alltför låga priserna på lantbruksprodukter. Man anför som exempel, att om man säljer produkter efter normalpriser, så kan man med de erhållna medlen betala 50 % av erforderliga pålagor.

— — —

I städerna är folkets missnöje stort på grund av knappheten på livsmedel. Försörjningsproblemet har särskilt för äldre människor blivit svårt, och man kan redan se dem tigga matvaror. Alla äro mycket förargade över att matvaror i stora mängder skickas till Tyskland."

Ur redogörelsen från januari 1943 hämta vi följande:

"Av bönderna fordrar man med stor stränghet att de skola fullgöra sin leveransplikt utan att man tager reda på om möjlighet finns att fylla förpliktelserna, om t. ex. släden eller hästen är skodd, om bonden har några skor och om det finns don att fästa lasset med."

Marsrapporten samma år måste emellertid bekräfta, att: "— — — i hela landet tendensen till byteshandel blir alltmer uppenbar eftersom i spekulationen pengar som värdemätt alltmera förlora sitt värde . . . Byteshandel sker

huvudsakligen på grundval av den estniska kronan, varvid dock är att märka, att varor som äro sällsynta och efter vilka det råder stor efterfrågan, med den estniska kronan som jämförelsebas stigit i pris 100 % eller mer . . .”

Allt detta skriver det estniska prisinstitutet, som lyder under generalkommissariatet, i sina hemliga redogörelser. Detta ger ockupationsmaktens ekonomiska politik ett fullkomligt bankruttbetyg. De moderna kolonisatorernas ”Nya Europa” består av utsvultna, trasiga människor och det en gång blomstrande folkhushållet har nedsjunkit till byteshushållningens nivå.

Socialförsäkring

Beträffande socialförsäkringen ha som på många andra områden de tyska myndigheterna övertagit den ryska ockupationstidens system, oaktat att de estniska lagarna åter gjordes gällande och sålunda också självständighetstidens socialförsäkringssystem borde ha satts i kraft. Till en början förstod man också saken så, och strax efter ryssarnas reträtt ur södra Estland återupplivade man sjukkassorna. Dessa likviderades rätt snart på tyskarnas befallning. Därför behöva vi icke länge uppehålla oss vid denna fråga, eftersom allt som sagts förut om sovjetperioden här väsentligen gäller.

Ordnanandet av sjukförsäkringen har överlämnats åt de estniska yrkessammanslutningarnas centralförbund, som är en noggrann kopia av Fackföreningarnas centralunion från sovjettiden.

Sjukförsäkringskostnaderna betalas av de belopp, som influtit i socialförsäkringsavgifter, vilka erläggas efter sovjettidens tariffer. Avskaffats ha bara de höjda avgiftsbestämmelserna som under ryska ockupationstiden hade fastställts för den privat-kapitalistiska sektorn som tills vidare ännu kvarstod. Dessutom ha nya avgiftsregler för lantbruksarbetare och hembiträden trätt i kraft.

De försäkrades krets är ungefär densamma som under den ryska ockupationstiden, nämligen alla lönarbetare i statliga, kommunala och privata företag, lantbruk och privatjänst inberäknade.

De försäkrade få läkarhjälp, läkemedel och sjukpenning, varvid försäkringsgivaren (yrkessammanslutningen) har att bära endast 50 % av utgifterna för läkarvård och läkemedel, vilket under den estniska tiden i allmänhet erhöles gratis av de försäkrade. Man behöver inte tillägga, att det råder en stor brist på läkemedel. Det finns inte ens de allra mest grundläggande läkemedel att få. Sjukunderstöd betalas med 50 % av lönens storlek med början från dagen för insjuknandet, varvid möjligheten att få $\frac{2}{3}$ av lönen som sjukunderstöd bortfallit.

Försäkringen mot olycksfall i arbete är på det hela taget densamma som under estniska frihetstiden. Ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen har inte fullständigt återgått till de grunder som gällde under självständighetstiden utan till de försäkrade betalas nu endast förskott på ränta (resp. pension) och också detta i mycket begränsad utsträckning.

Arbetarna kräva kategoriskt, att självständighetstidens sjukkassasystem på nytt skall införas.

Arbetarskydd

I arbetarskyddslagstiftningen härskar för närvarande i Estland en obeskrivlig oreda. Teoretiskt gäller åter den estniska självständighetstidens lag men alla lagar från sovjettiden ha inte heller blivit omändrade och de tillämpas fortfarande i en del fall. Enligt vad de estniska yrkeskorporationernas jurist bekräftat kan man för närvarande i arbetarskydds-rätten och i socialförsäkringslagstiftningen taga till såväl den forna baltiska privat-rätten, den Estniska Fristatens lagar, Sovjetunionens lagar och motsvarande tyska speciallagar. Därför är det inte svårt att efter godtycke förklara en förordning giltig eller ogiltig och finna en laglig grund till detta i den ofta motsägelsefulla speciallagstiftningen.

I själva verket har hela denna oreda i lagstiftningen inte så stor betydelse, eftersom i själva verket alla arbetarskyddsfrågor regleras av civilförvaltningen och arméns överkommando för området bakom fronten genom särskilda förordningar, varvid det aldrig frågas, om dessa förordningar strida mot lagarna eller inte.

Enligt dessa förordningar är den officiella arbetstiden minst 9 timmar om dagen, varjämte varje företagsledning, som för det mesta består av tyskar, vid behov kan fordra övertidsarbete i obestämt antal timmar. Liksom under ryska tiden är varje arbetare bunden vid sin arbetsplats, ingen kan fritt ingå ett arbetsavtal, inte heller bryta detsamma. Förflyttning till en ny arbetsplats kan ske endast med tillstånd av generalkommissariatets arbetskontor som ledes utslutande av tyskar. De som egenmäktigt äro borta från arbetet eller byta plats straffas hårt. Lagarna om arbetar-

semester och slitande av arbetstvister tillämpas naturligtvis inte. Alla på eget initiativ åstadkomna eller offentlighetsrättsliga representationer av arbetarna äro avskaffade. Av de estniska arbetarskyddslagarna tillämpas i viss utsträckning bara föreskrifterna angående arbetshygien och skydd mot olycksfall i arbetet, vilka funno nåd också inför de ryska ockupationsmyndigheternas ögon.

Ifrån arbetarnas ståndpunkt skiljer sig alltså den tyska ockupationen inte mycket från den ryska. Liksom under sovjettiden har också nu den estnische arbetaren förvandlats till en arbetsträl utan rättigheter, av vilken det trots att han är fullkomligt undernörd fordras ett alltmera intensivt arbete för nazisternas krigsmolok.

Nazisternas organisering av arbetarna

I början av den tyska ockupationen fingo fackföreningarna från den ryska ockupationstiden fortsätta sin verksamhet. Snart förenades de emellertid efter den tyska arbetsfrontens mönster under namnet yrkeskorporationerna. Deras centralförbund och de enskilda yrkeskorporationerna äro, liksom sovjettidens fackföreningar, tvångsorganisationer, för vilka medlemsavgifterna avdras redan från företags sida före utbetalandet av lönerna. Medan i de ryska fackföreningarna styrelse-”val” åtminstone sattes i scen, så ske i de tyska yrkeskorporationerna alla val efter ”ledare”-principen. Generalkommissarien förordnar den ”kommissariske” ledaren för centralförbundet och han i sin tur förordnar de ”kommissariska” föreståndarna och andra le-

dande organ i yrkeskorporationerna. I företagen bildas inte längre kommittéer för yrkeskorporationerna som under sovjettiden, utan arbetarnas intressen representeras bara av de av företagaren utnämnda företagsombuden (Betriebs-sprecher), vilka arbeta efter den tyska företagsgemenska-pens (Betriebsgemeinschaft) princip och efter mönster av de tyska arbetarnas förtroendemän.

Någon självverksamhet kunna eller få arbetarna inte be-driva genom yrkeskorporationerna. I yrkeskorporationernas centralförbund har bildats en specialsektion "Vila och livs-glädje" (efter mönster av "Kraft durch Freude"), vilken skall ovanifrån ordna arbetarnas "kulturella" självverksam-het, vilken ännu så länge bestått i utdelande av biograf- och teaterbiljetter och anordnande av några kurser samt i försök att väcka de utkramade och trötta arbetarnas "livs-glädje" genom att anordna några tingel-tangel-kvällar på teatrarna.

I det sammanhanget är man emellertid mycket ivrig att göra reklam för arbetsresultat som inte existera. Också härutinnan är analogien med sovjettidens i "röda hörnans" anda åstadkomna kulturella självverksamhet slående. En liten skillnad ligger dock däri, att medan under ryska tiden arbetarna tvingades sjunga bara ryska agitationssånger. så är det nu tillåtet att vid sidan av tyska bitar ibland också framföra någon nationell sång.

Också i annat avseende är den tyska arbetarorganisatio-nen skrattretande lik sovjettidens byråkratiska organisation. De estniska yrkeskorporationerna befinna sig i samma hus och lokaler, som tidigare innehades av Tallinns kommu-nistiska partis stadskommitté och "Toms klubb", fackför-eningarnas röda klubb. På de förut röda flaggorna ha vita

hakkors sytts på, och "lillefar" Stalins stora porträtt och byster ha bytts ut mot "befriaren" Hitlers. I allt annat följer man precis mönstret från sovjettiden. För de båda diktaturregimerna är det karakteristiskt att man döljer en tom och ihålig byråkratism med hjälp av affischer. Ju obetydligare och innehållslös den egentliga verksamheten är, desto mera döljer man detta med affischer som besjunga arbetsresultaten och med utställningarnas målarfärg och klister. Liksom under sovjettiden anordna också nu est-niska yrkeskorporationer oavbrutet stora utställningar för att belysa sitt "intensiva" arbete. På jättestora affischer se vi då, hurusom de estniska yrkeskorporationerna redan omfatta 162,000 enskilda medlemmar (d. v. s. tvångsavgifts-betalare) och hurusom de anställda företagsombudens antal har stigit till 2,403. Det anses vara en stor vinst, att under loppet av ett helt år genom yrkeskorporationerna till arbe-tarna utdelats 1 par strumpor, ett paket tvättmedel och 2 askar rökverk. För de estniska arbetarna verkar allt detta som en skrattretande parodi.

En reell uppgift ha dock de estniska yrkeskorporatio-nerna: de äro i Estland Gestapos viktigaste hjälporganisa-tion. Företagsombudens och de uppifrån tillsatta tyskvän-liga förtroendemännens uppgift är att spionera på arbetar-nas sinne-lag. Också här är parallellen med folkkommis-sariatets för inre angelägenheter spioneriapparat full-ständig.

Total arbetsmobilisering och tvångsdeportationer

Vid reträtten från Estland sprängde ryssarna en stor del av de större fabrikerna eller brände dem. Också många boningshus förstördes, särskilt på landet. Följden därav var, att vid tyskarnas intåg många människor inte hade något arbete, inte ens en våning som de kunde bo i. Så registrerade sig i september 1941 bara i Tallinn 17,000 arbetslösa kvinnor och 8,000 män. En stor del av dessa arbetslösa skickades till de s. k. *trygghets*-bataljonerna, vilkas uppgift var att upprätthålla ordningen bakom fronten. Samtidigt började man värva arbetare till Tyskland. Arbetsvillkoren verkade vara tillfredsställande. Så tillät man, att arbetsavtal i Tyskland slöts på 6 månader, efter vilken tid var och en själv fick avgöra, om han ville stanna eller fara tillbaka. Var och en skulle få ett lämpligt arbete allt efter sitt yrke. Efter 6 månaders arbete utlovades det semester, 3 veckor för de gifta och 2 veckor för de ogifta.

Det som hade utlovats dem som hamnade i trygghetsbataljonerna hölls inte, många skickades i stället för till arbete bakom fronten direkt till fronten; likaså hölls inte de löften som gjorts åt de till Tyskland sända arbetarna. Snart började det komma klagomål i massor från Tyskland över dåliga arbetsvillkor, otillåtet bemötande, omöjliga boningsrum och olidliga löneförhållanden.

En representant för yrkeskorporationernas centralförbund som av generalkommissariatet skickades till Ostpreussen och Danzigdistriktet för att undersöka orsakerna till klagomålen ger i sin framställning av den 4 dec. 1942 en beklämmande bild av estniska arbetarnas tillstånd i Tyskland.

Så t. ex. hade av 31 ester som arbetade i en plåtfabrik i Danzig under 6 månader 8 arbetare svårt skadats på grund av fullständig brist på skyddsanordningar.

I Danzig-Gotenhafen vägrade 44 estniska kvinnor att fortsätta arbetet därför att "de få mat som man i Estland ger åt grisar". Förhållandet i en restaurang i Zoppot beskrivs på följande sätt: "Värdinnan kallar estniskorna för förbannat folk, kommunister och idioter och ville allra helst hänga dem. Arbetsdagen varade från 6 på morgonen till 11 på kvällen. Någon fritid fingo de inte av den orsaken, att estniskorna inte hade något hem att tillbringa sin fritid i..."

Denna sorgliga redogörelse slutar med orden: "Man måste överhuvud säga, att esternas värvning till arbete i Tyskland har företagits med alldeles otillåtliga metoder. För att skicka så många ester som möjligt till Tyskland, gävo värvarna löften, om vilka man redan på förhand visste, att de aldrig kunde uppfyllas..."

De med falska löften från Estland till Tyskland lockade människornas tillstånd är ytterst dystert. De bemötas där som slavar, vilka till krigets slut t. o. m. förlorat sin rörelsefrihet.

Eftersom dessa förhållanden snart blevo bekanta i hela landet, fanns det 1942 nästan inga människor alls, som ville fara till arbete i Tyskland. Också mot alla försök att locka folk till armén och till den s. k. estniska legionen intogo esterna en fullkomligt avvisande hållning.

Proklamerandet av den totala arbetsmobiliseringen medförde en tvär förändring. 1943 började man värva arbetare tvångsmässigt och utnyttjade därvid alla upptänkliga bedrägliga metoder och påtryckningsmedel.

Särskilt försökte tyskarna under arbetsmobiliseringens skylt skicka ester till armén, där man påstod att det rådde mycket bättre arbetsbetingelser. Den som inte ingick i den estniska legionen fick skriva under ett papper att han samtyckte att träda i tjänst som "Hilfswilliger bei der deutschen Wehrmacht". På så sätt var arbetstjänsten bara en förvändning för att dölja en direkt militär tvångsmobilisering. I mars och april mottogos de 18—24-åriga arbetsmobiliserade, omfattande 46,000 män. Senare skickades också kallelse ut till män upp till 34 år. Överhuvud taget planeras det att arbetsmobilisera män upp till 45 års ålder. Därtill skulle komma 20,000 arbetsmobiliserade kvinnor. Tillsammans hotar tyskarnas tvångsmobilisering i Estland att omfatta omkr. 100,000 personer.

Men i praktiken stanna dessa tyskarnas vackra planer bara på papperet. Av de först inkallade tusendena kom den största delen inte alls till mobiliseringsställena utan de gömma sig på landet i skogarna och hos bekanta.

Senare grepo tyskarna redan till mera drastiska medel. I södra Estland har man redan flera gånger företagit tvångsdeportationer, vilka till sina metoder mycket litet skilja sig från kommunisternas beryktade skjutsningar eller de snappningar på negerbyar, varigenom slavhandlarna skaffade sig levande varor. Byar omringades om nätterna, alla arbetsföra unga människor tvingades in i kreatursvagnar och fördes bort, delvis till Tyskland, delvis till Gatschina i närheten av Leningrad; bara dit ha förts 2,000 arbetare.

Samtidigt råder i Estland på sista tiden en stor brist på arbetare, särskilt i lantbruket. Det blir allt vanligare, att medan esterna skjutsas till arbete över hela Europa,

förs det till Estland arbetare från annat håll. I t. ex. Estlands skifferindustri arbeta nu arbetare från 16 olika nationaliteter. Samtidigt kommer det till Estland in allt flera baltisk-tyska tjänstemän och förvaltare till statens egendomar. Allt detta visar, att esternas och de andra baltiska folkens i stor skala företagna tvångsförflyttning från sina hem bara är ett stadium i den planerade stora planen att kolonisera Baltikum. Den livskraftigare delen av esterna vill man skingra över hela Europa för att här göra plats åt germanska element. Statssekreterare Backe betonade uppriktigt i sitt tal i mars 1943 att man inte kan vänta till krigets slut med att kolonisera Ostland med tyska bönder och arbetare utan detta måste börja redan nu. Och nazisternas huvudorgan "Völkischer Beobachter" skriver den 30 januari 1943, med cynisk uppriktighet: "En gång — då korsriddarna hade erövrat landet, gjorde tyskarna ett svårt fel, då de inte fullständigt koloniserade Estland. Att revidera och gottgöra detta tragiska fel är ögonblickets historiska uppgift. Med den samlade makten av sin jättelika och medvetna viljekraft för nuet Tyskland tillbaka till dessa platser, dessa slagfält, för att väcka till liv möjligheter, vilka här en gång spelades bort. Förverkligandet av dessa möjligheter är nu oundvikligt och slutgiltigt."

Till jämförelse kan man bara nämna, att under ryska ockupationstiden ryska tidningar skrevo, att Peter den store hade begått samma fel efter erövrandet av Estland, och lovade att nu gottgöra detta fel slutgiltigt.

Den estniska arbetarklassen har ändå lärt sig något av historien och blickar lugnt in i framtiden. Ryssarnas "slutgiltiga annexion" varade bara ett år och Hitlers "tusenåriga Stor-Tyskland" flämtar efter andan redan efter 10 år.

DEN ESTNISKA ARBETARKLASSENS KAMP FÖR SIN FRIHET

Kampen mot den ryska ockupationen

Ryssarnas förrädiska och lömska överfall på sin lilla, fredliga granne framkallade redan från början hos det estniska folket ett bittert hat och förakt för ockupanterna. Självtändighetens förlust och det gemensamma lidandet sammanfogade tätt alla folkskikt nationellt till en stark opposition mot ockupanterna.

Fastän alla organisationer för självverksamhet och representationer för folkets arbetande klasser upplöstes, fanns det bland arbetarna ändå spontan initiativkraft och självständighetslängtan i oanad utsträckning. Detta ledde ofta till spontana fosterländska demonstrationer. Också den lilla del av arbetarklassen som i sin okunnighet i början trodde det vara möjligt att samarbeta med ryssarna, stod snart i fullkomlig motsatsställning till ockupanterna och var bittert besviken på dem. När man i företagen började använda ryska arbetsmetoder med slagordens och under stakhanovismens motto, då reagerade arbetarna mot detta, trots tvång och lockande premier, med att tvärt sänka arbetsprestationen.

Till offentligt motstånd grep man, då man började skjutas bort folk från landet. Den största delen av de 10,000 bortskjutade häktades oväntat under den första natten av skjutsningen. De andra räknade i tiotusenden, vilkas tur snart hade kommit, kunde fly undan i tid. När senare också tvångsmobilisering proklamerades flydde ännu flera tusen-

tals människor till skogar och mossar. Denna motståndsrörelse, som växte fram ur folkets självbevaringsdrift, tog form av ett skogsbrödraskap, där tusentals män och kvinnor gömde sig i skogarna och organiserades till fasta grupper, hjälpande och stödjande varandra. Till dessa skogsbrödraskapets trupper samlades folk ur alla samhällsklasser: arbetare, industrimän, bönder, universitetsprofessorer. Under ledning av reservofficerare bildade man ur dessa trupper talrika och ordentligt utrustade partisantrupper. När ryssarna skickade stora militära enheter för att rensa skogarna kom det ofta till ordentliga bataljer mellan skogsbrödraskapet och angriparna, där vanligtvis angriparna tillbakavisades. Senare började dessa partisantrupper själva anfalla och erövrade och befriade redan före tyskarnas intåg flera orter och bebyggelsecentra från ryssarna där den estniska blå-svart-vita flaggan hissades. De estniska partisanernas betydelse för Estlands befrielse från sovjetoket är mycket stor. Tyskarna ha senare förnekat allt detta och försökt att skriva partisanernas bragder på sitt eget konto.

Kampen mot den tyska ockupationen

Så fort det blev klart för den estniska arbetarklassen, att esterna i stället för de reklamerade befriarna hade fått nya förtryckare och ockupanter på halsen, vilka mycket litet skilja sig från Sovjets kommunister, ställde man sig i skarp opposition också mot de nya inkräktarna.

Bönderna voro de första som organiserade ett passivt motstånd. Man hade bedragit dem så grovt genom att ut-

pressa mångdubbla leveranser utan att ta hänsyn till gårdarnas prestationsmöjligheter enligt jordeböckerna och hade lämnat dem utan de utlovade obetydliga varumängder, att de förlorade varje respekt och förtroende för den tyska ockupationsförvaltningen. På ockupationsmyndigheternas utpressningar och bedrägerier svarade man med att gömma förråden, låta skördarna försvinna och kringgå bestämmelserna på allt sätt. Här hjälpte inte några hotelser eller allra strängaste straff. Tyskarna och deras lydiga ledockor, den s. k. Estlands självstyrelse, ha inga medel att bryta detta böndernas passiva motstånd.

Samma sak upprepades snart också i industrin. De svältfödda arbetarna voro redan fysiskt oförmögna till någon ordentlig kraftansträngning. Till detta kom nu en medveten opposition mot ockupanterna. Arbetseffektiviteten sjönk katastrofalt. I t. ex. de för tyskarna så viktiga skiffergruvorna uppgår produktionen, oaktat att arbetarstammen är lika stor som under självständighetstiden, endast till $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ av produktionen under denna tid. Då det 1939/40 producerades kol till bränsle motsvarande 2,200,000 m³ ved, så motsvarade produktionen 1942/43 knappt 600,000 m³ ved. Tyskarna försökte öka denna genom att införa arbetare av andra nationaliteter, men utan resultat, eftersom inte några arbetare ville anstränga sig mera.¹

Men på våren 1943 började den stora aktiva motstånd-

¹ Dessa rader, som skrevos på grund av uppgifter härstammande från april 1943, motsvara nu, i januari 1944, icke mera verklighet. I betraktande av oljeproduktionens yttersta viktighet för den tyska härsmakten har under år 1943 de största ansträngningar gjorts för att öka skiffergruvornas exploatering. Kvantiteten av utbruten skiffer och oljeproduktion överstiga nu i avsevärd grad den höjdpunkt som hade nåtts under självständighetstiden.

rörelsen mot den tyska ockupationen, då den totala arbetsmobiliseringen började genomföras. De hemliga flygbladens och tidningarnas antal mångdubblades. I alla dessa uppmanades folk att ignorera tyskarnas alla anordningar för arbetsmobiliseringen. Och följaktligen har en stor del av de arbetsmobiliserade inte infunnit sig vid kommissionerna. Av de med hotelser och med den s. k. estniska legionen som lockbete mobiliserade ynglingarna har senare en stor del flytt från arbetslägren och t. o. m. från tågen, vilka skulle föra de mobiliserade till Tyskland. Av de 700 estniska poliserna, som sammankallades i Tallinn och ikläddes den tyska militäruniformen och skulle skickas utanför Estlands gränser, flydde redan första dagen över 200 man från samlingslokalen. Över 7,000 man ha flytt i småbåtar till Finland. Många estlands-svenskar och ester ha också flytt till Sverige. Den största delen av de unga i mobiliseringsåldern har emellertid flytt till skogarna och mossarna.

Redan ha tyska myndigheter anordnat razzior i skogarna, varvid blodiga sammandrabbningar ägt rum. Men ännu har man försökt att undvika något större offentligt motstånd eftersom den rätta tidpunkten ännu inte kommit.

SLUTORD

Föreliggande översikt är ett dystert dokument som visar hur svårt arbetarklassen i en liten fredlig stat måste lida i ett krig, som framkallats av imperialistiska diktaturer. Estlands liksom alla andra småstaters arbetarklass har alltid besjålats av en djup fredskärlek. De arbetande klassernas enda önskan har alltid varit att få arbeta för familjens och landets bästa och att utnyttja alla de friheter och förmåner som självständigheten och den demokratiska republiken gav sina medborgare.

Den estniska republikens utveckling är ett klassiskt exempel på, hur förvånansvärda resultat arbetande klasser kunna nå, när de få möjlighet att leva i frihet, arbeta i frihet och som fria medborgare leda sitt eget öde. Under de 20 självständighetsåren uppnådde den estniska arbetarklassen mera än troligen under århundraden under främmande ok. Det i Estland utförda stora uppbyggnadsarbetet och resultaten så väl på det kulturella som också på det ekonomiska området, som alla opartiska betraktare enstämmigt betygat, vittna bättre än något annat om detta lilla, sega och arbetsamma folks insikt och förmåga att föra ett självständigt liv och att själv fullfölja sitt uppbyggnadsarbete. Med hänsyn till sina socialpolitiska åtgärder i fråga om såväl socialförsäkringen som arbetarskyddet skilde sig inte Estland längre i något avseende från Europas gamla kulturländer. Och genom sin samhälleliga homogenitet och genom den ringa förekomsten av inre sociala spänningar var det utan tvekan ett av Europas lyckligaste samhällen.

Desto tyngre träffades denna lilla lyckliga stat av den "amoklöpring" som Hitler- och senare Stalindiktaturerna 1939 började i Europa. Två ödeläggande ockupationer följde nu med korta mellanrum på varandra. De baltiska staterna äro de enda suveräna stater i världen som ha fått känna på såväl den kommunistiska sovjetregimen som nazisternas ok. Esterna ha fått på nära håll lära känna huru det "stora arbetarparadisets" vardag är, liksom också, hur germanismens "Nya Europa" ser ut invändigt. Och vad som är ännu viktigare, esterna ha kunnat jämföra bägge diktaturformerna och kunnat draga sina slutsatser att de båda diktatursystemen äro förvånansvärt lika i sitt innersta, att deras åtgärder och metoder äro likartade då det gäller att förintä och trampa i smutsen allt humant, kulturellt och fritt. Det estniska folket har betalat för dessa två, hårda läxor genom att förlora mera än $\frac{1}{10}$ av sina arbetsdugliga medlemmar. Dess enda önskan är, att den fria demokratiska världen och arbetarklassen skall lära någonting av dess dystra öde. Hundratusentals unga i de stora demokratierna falla i den nya men i sitt innersta väsen eviga kampen för frihet och människovärde. De kämpa inte bara för sin, utan för alla kuvade folks frihet. Ty de veta, att grundprinciperna för människolivet äro odelbara och enhetliga. De måste gälla överallt, eller gälla de icke alls.

LITTERATUR OCH MATERIAL

Statistiskt material för mitt arbete har jag hämtat ur Estlands statistiska centralbyrås publikationer, framför allt ur *Budgetundersökningen*, Tallinn 1940, *Socialförsäkring i Estland*, Tallinn 1937 och talrika specialundersökningar, avfattade av de kända estniska statistikerna H. Reiman, R. Sörmus och andra publicerade i tidsskriften *Konjunktur* och den *Estniska Statistiska Månadsskriften*.

Som källorna för skildring av förhållandena under sovjetryska ockupationens tid har i första rummet de dekret och förordningar utnyttjats som den så kallade estniska sovjetregeringen utfärdade. (I verkligheten var denna av några estniska sovjetquislingar sammansatta skenregering bara en skylt och camouflage för den sovjetryska ockupationsmakten, som var den verkliga och enda maktägande.) Vidare har officiösa sovjettidningarna *Rahva Hääl*, *Tartu Kommunist* o. s. v. och några dokument utnyttjats.

Som skriftligt material om den tyska ockupationens tid har ockupationsmaktens förordningar och kungörelser, liksom en del hemliga inlagor, rapporter och andra dokument ur myndigheternas ämbetsverk stått till förfogande. Om det sistnämnda konfidentiella materialet skulle jag vilja framhålla, att det är absolut autentiskt. Dessutom har naturligtvis också utnyttjats tidningarna *Eesti Sõna* och andra.

Till materialets samlande och bearbetande har några estniska patrioter, som stannat kvar i Estland, på ett ytterst värdefullt sätt bidragit. Namnet på en av dem torde med skäl stå bredvid mitt namn på titelbladet. Av lätt förståeliga skäl kan ändå varken hans eller andra ifrågavarande personers namn här angivas för att icke sätta deras frihet och även liv på spel.

Läsaren, som skulle vilja kontrollera de i denna skrift anförda uppgifterna om Sovjetrysslands sociallagstiftning, lönepolitik, fackföreningarnas roll o. s. v., må en amerikansk forskares bok Mania Gordon *Workers before and after Lenin*, New York 1941 (Dutton & Co.) rekommenderas. Denna väldokumenterade bok är nästan uteslutande grundad på sovjetryska officiella och officiösa publi-

kationer. Den bild som tecknas i Gordons bok på grund av ett rikligt material är absolut identisk med den som de estniska arbetande massorna lärde sig känna under ett år av sovjetrysk ockupation i Estland.

Till sist må det vara tillåtet att tillägga, att alla de personer som medverkat vid denna skrifts tillkomst ha varit ögonvittnen till utvecklingen, vilken de alla själva upplevat.

INNEHÅLL

I. Arbetarklassens sociala förhållanden under självständighetstiden	5
Nationalinkomst, löner och realförtjänst	6
Den estniska arbetarens budget	13
Socialförsäkringen i det självständiga Estland	20
Arbetarskydd	26
Arbetarnas organisering och självverksamhet	29
II. Den estniska arbetaren under sovjetockupationen	
Rubbningar i arbetarnas levnadsstandard	31
Sovjetunionens socialförsäkring	36
Arbetarskydd	40
Den av Sovjetunionens inrikes folkkommissariat (NKVD) utövade terrorn ersatte lagarna	42
Arbetarnas frihet i "arbetarnas paradiset"	45
Skjutsningarna	49
III. Den estniska arbetaren under den tyska ockupationen	
Under existensminimum sänkt levnadsstandard	53
Socialförsäkringen	68
Arbetarskydd	70
Nazisternas organisering av arbetarna	71
Total arbetsmobilisering och tvångsdeportationer ..	74

IV. Den estniska arbetarklassens kamp för sin frihet	78
Kampen mot den ryska ockupationen	78
Kampen mot den tyska ockupationen	79
V. Slutord	82
VI. Litteratur och material	84